

RAPPORT FOR FINANSINSTITUSJONER

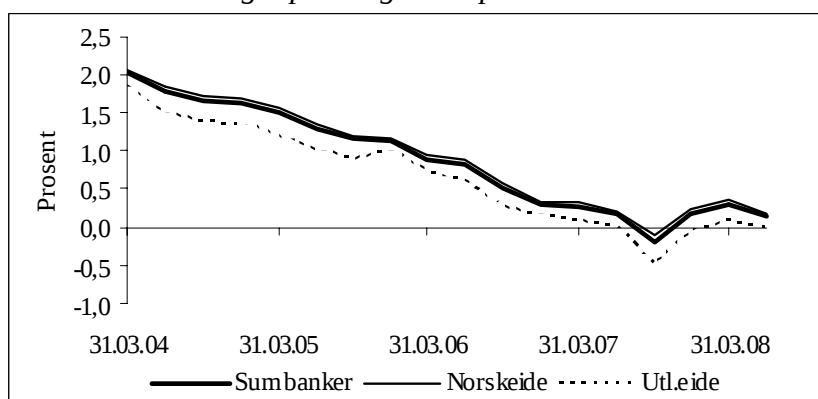
1. halvår 2008

Foreløpige tall

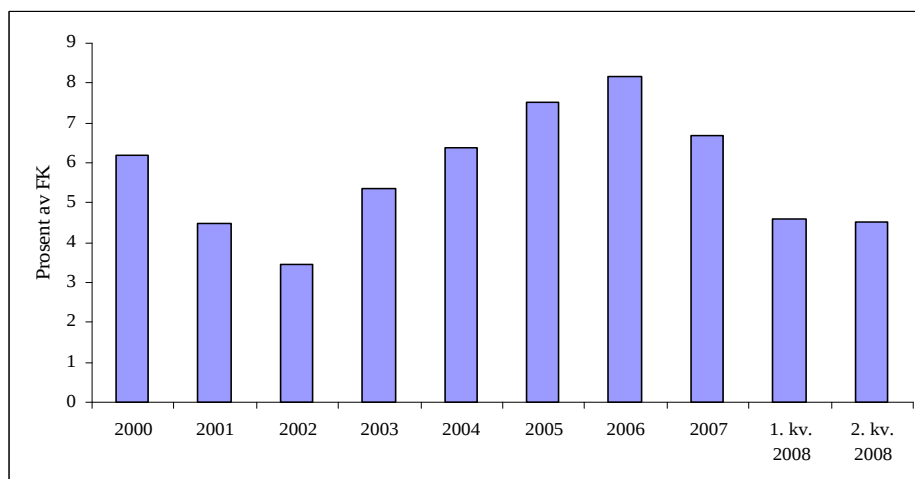
1. Hovedinntrykk	2
2. Makroøkonomisk bakgrunn.....	5
3. Strukturen i finansmarkedet	7
4. Banker	13
5. Finansieringsforetak	20
6. Livsforsikringsselskaper.....	28
7. Pensjonskasser	32
8. Skadeforsikringsselskaper	35

VEDLEGG

Margin på boliglån til personkunder

Utviklingen i livsforsikringsselskapenes bufferkapital

1. HOVEDINNTRYKK

Aktiviteten i norsk økonomi var høy i 2007, men har flatet noe ut i første kvartal 2008. Veksten i BNP Fastlands-Norge var 0,2 prosent i første kvartal mot 1,3 prosent i fjerde kvartal 2007. Det norske arbeidsmarkedet er fortsatt stramt med en registrert ledighet på kun 1,8 prosent ved utgangen av juli 2008. Aksjemarkedene falt kraftig i januar, i hovedsak som følge av frykt for resesjon i USA og store tap i flere finansinstitusjoner. Uroen i aksjemarkedene varte ut hele årets første kvartal hvor Oslo Børs og verdensindeksen falt med hhv. 16,1 prosent og 12,4 prosent. De internasjonale aksjemarkedene falt videre i 2. kvartal men betydelig mindre enn i første kvartal, 1,8 prosent. På Oslo Børs var det imidlertid oppgang i andre kvartal på 12,5 prosent. Fra utgangen av 2. kvartal frem til hittil i august (18.8.) har det igjen vært nedgang på børsene. Oslo Børs falt med hele 11,7 prosent, mens det internasjonalt var noe mindre nedgang, 1,7 prosent. Volatiliteten i aksjemarkedene er stor, og særlig svinger verdiene på Oslo Børs mye. De lange norske rentene (10-årig statsobligasjonsrente) har økt med 0,4 prosentpoeng siste halvår til 5,1 prosent ved utgangen av andre kvartal. Tilsvarende renter i USA har gått ned, 0,1 prosentpoeng til 4,0 prosent, mens i euroområdet har de lange rentene økt med 0,7 prosentpoeng til 4,6 prosent. Spreaden mellom 10-årige foretaksobligasjoner og 10-årige statsobligasjoner falt fra utgangen av første til andre kvartal, men har økt igjen frem til 18. august. Norges Bank holdt styringsrenten uendret i første kvartal 2008, men satte den opp med 0,25 prosentpoeng både i april og juni til 5,75 prosent. 12-måneders vekst i innenlandsk kreditt til publikum var fortsatt sterk på 13,3 prosent ved utgangen av andre kvartal. Årsveksten i utlån til husholdningene har falt noe sammenlignet med forutgående kvartaler til 9,8 prosent. 12-månedersveksten i utlån til innenlandske foretak var imidlertid fortsatt sterk ved utgangen av andre kvartal, hele 20,9 prosent, noe som delvis kan skyldes redusert kredittvekst fra utlandet. Boligprisene fortsatte å falle, ned 3,3 prosent sammenlignet med juli 2007. Det har også vært en svakere utvikling i markedet for næringsseiendom hittil i 2008.

Bankene hadde samlet et resultat før skatt på 12,1 mrd. kroner, nær 1 mrd. kroner lavere enn i første halvår 2007. I forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) var dette en nedgang på 0,18 prosentpoeng til 0,89 prosent. Egenkapitalavkastningen falt i samme periode fra 14 prosent til 11 prosent. Kurstap på verdipapirer har svekket resultatene i første halvår. Økte kredittspreader førte til netto kurstap på rentepapirer på 1,9 mrd. kroner i første kvartal. Kurstapene ble noe reversert i andre kvartal da bankene samlet hadde netto kursgevinst på rentepapirer på nær 0,9 mrd. kroner. Netto kurstap ble dermed om lag 1 mrd. kroner for første halvår under ett. Den negative utviklingen i aksjemarkedene ga netto kurstap på 0,4 mrd. kroner i første halvår. Netto renteinntektene i kroner økte med 17 prosent sammenlignet med første halvår 2007. I forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital var dette en økning på 0,07 prosentpoeng til 1,54 prosent. Kvartalsvis utvikling viste uendret netto rente de to siste kvartalene. Samlet hadde norske banker netto tap på utlån på 652 mill. kroner i første halvår 2008, som utgjorde 0,07 prosent av utlån. I samme periode i 2007 hadde bankene 58 mill. kroner i tap på utlån.

Vekst i utlån til kunder har falt noe siste kvartal, men var ved utgangen av andre kvartal fortsatt høy med en vekst på 10 prosent siste år. Overføringene av godt sikrede utlån fra banker til boligkredittforetak påvirket vekstraten til personkunder. Veksten i utlån med pant i bolig til personkunder inkludert overføringer til boligkredittforetak var 9,6 prosent, ned fra 11,2 prosent ved utgangen av første kvartal. Det har vært betydelig vekst i rammelån med pant i bolig det siste året, og slike lån utgjorde ved utgangen av andre kvartal i overkant av 20 prosent av den totale boliglånsporføljen i bank og boligkredittforetak. Veksten i utlån til innenlandske foretak falt noe sammenlignet med forrige kvartal, men var fortsatt høy på 17 prosent. Veksten i innskudd fra kunder var 7 prosent, og innskudd i forhold til utlån falt noe sammenlignet med ett år tilbake til 64 prosent. Bankenes totale langsiktige finansiering (herunder kundeinnskudd, obligasjonslån med mer enn ett års løpetid og egenkapital) har økt noe i løpet av første halvår. For bankene

samlet har volum av misligholdte engasjementer økt noe sammenlignet med utgangen av 2007. I forhold til utlån lå likevel misligholdte engasjementer fortsatt på et lavt nivå, 0,6 prosent av brutto utlån mot 0,5 prosent ved årsskiftet.

Syv større banker benyttet interne modeller (IRB) i det nye kapitaldekningsregelverket (Basel II) for beregning av minstekrav til kapital i 2008. I 2008 skal IRB-bankene ha ansvarlig kapital som minst tilsvarer 90 prosent av minstekravet for kapital etter Basel I-regelverket. Sammenlignet med første kvartal har kjernekapitaldekningen blitt redusert i fem av bankene. Alle øvrige banker må benytte standardmetoden i Basel II regelverket i 2008. Samlet kjernekapitaldekning for øvrige banker med forvaltningskapital over 10 mrd. kroner var 12,5 prosent ved utgangen av andre kvartal. De minste bankene hadde samlet kjernekapitaldekning på 14,1 prosent på samme tidspunkt.

Finansieringsselskapene hadde et resultat av ordinær drift på om lag 1 mrd. kroner, en økning på 162 mill. kroner sammenlignet med første halvår 2007. I forhold til GFK innebar dette en nedgang på 0,15 prosentpoeng til 1,67 prosent. I forhold til forvaltningskapitalen økte netto renteinntektene. Bokførte tap på utlån var noe høyere enn i første halvår 2007. Misligholdte lån økte noe i forhold til utlån, 2,1 til 2,3 prosent. Selskapene hadde fortsatt sterk vekst i utlån siste 12-måneder, om lag 20 prosent korrigert for oppkjøp og porteføljeoverføringer. For selskaper som driver med forbruksfinansiering var veksten i utlån 21 prosent.

Kredittforetakenes resultat av ordinær drift var 701 mill. kroner, en bedring i resultat på 153 mill. kroner sammenlignet med første halvår 2007. I forhold til GFK var det en svak nedgang til 0,21 prosent. Egenkapitalavkastningen var nær uendret på 7 prosent. Bedring i resultatet i Eksportfinans i andre kvartal bidro til at resultatet for kredittforetakene samlet i første halvår var bedre enn i første kvartal. Kredittforetakenes utlån økte med 47 prosent siste 12 måneder. Korrigert for porteføljeoverføringer mellom bank og kredittforetak var veksten betydelig lavere, 20 prosent. Boligkredittforetakene hadde ved utgangen av andre kvartal 2008 utstedt obligasjoner med fortrinnsrett på om lag 123 mrd. kroner, mot om lag 50 mrd. kroner ved utgangen av 2007.

For **livsforsikringsselskaper og pensjonskasser** trådte nye virksomhetsregler og endringer i årsregnskapsforskriften i kraft med virkning fra 1. januar 2008. Regelverksendringene har betydelig innvirkning på innhold og presentasjon av regnskapene for første halvår 2008, i tillegg til at det er åpnet for fritak fra å utarbeide sammenlignbare tall for første halvår 2007.

Svakt finansresultat ga negativ verdijustert kapitalavkastning på kollektivporteføljen i **livsforsikringsselskapene** på -2,4 prosent (annualisert) i første halvår 2008. Bokført kapitalavkastning ble i samme periode 2,7 prosent (annualisert). Resultat før tildeling til kunder og skatt var negativt på 1 mrd. kroner i første halvår 2008, noe som utgjorde - 0,27 prosent av GFK. Netto realiserste tap på finansielle investeringer bidro særlig negativt til resultatet. Som følge av nedgang i eiendomsmarkedene har flere selskaper foretatt nedskrivninger på eiendomsporteføljen i andre kvartal. Verdijustert resultat, som inkluderer endringer i kursreguleringsfondet, var på -17 mrd. kroner, i hovedsak som følge av negative verdiendringer i aksjeporteføljen. I første halvår 2007 hadde selskapene et verdijustert resultat på 19,3 mrd. kroner.

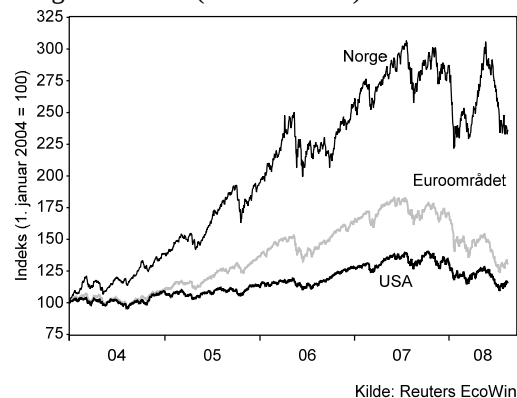
Kollektivporteføljen utgjør hoveddelen av livsforsikringsselskapenes forvaltningskapital med en andel på 81 prosent. Aksjeandelen i balansen var 22 prosent ved utgangen av andre kvartal 2008. Andelen aksjer som innebærer markedsrisiko for selskapet (ekskl. investeringsvalgporteføljen) var 18 prosent. Sertifikater og obligasjoner vurdert til virkelig verdi utgjorde 27 prosent, mens obligasjoner "holdt til forfall" utgjorde 21 prosent.

Ved utgangen av andre kvartal 2008 var selskapenes bufferkapital 31 mrd. kroner, og utgjorde 4,5 prosent av forvaltningskapitalen. Bufferkapitalen har blitt redusert med om lag 1 mrd. kroner sammenlignet med utgangen av første kvartal, og hele 19 mrd. kroner i forhold til ved utgangen av 2007. Den negative utviklingen i aksjemarkedene hittil i tredje kvartal har redusert bufferkapitalen ytterligere.

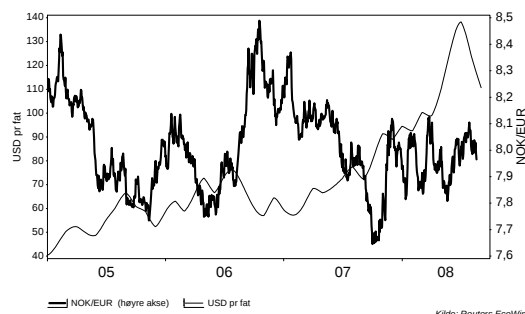
Pensjonskassene hadde samlet en verdijustert avkastning på -3,0 prosent i første halvår 2008. Avkastningen var -3,5 prosent i de private pensjonskassene og -2,0 prosent i de kommunale pensjonskassene. Relativt høyere aksjeeksponering i balansen og større andel norske aksjer i porteføljen førte til at den verdijusterte avkastningen i private pensjonskasser ble lavere enn avkastningen i kommunale pensjonskasser. Pensjonskassenes bufferkapital var 13 mrd. kroner som tilsvarte 10,1 prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av andre kvartal 2008. Dette er et betydelig høyere nivå enn for livsforsikringsselskapene.

Resultat av ordinær drift i **skadeforsikringsselskapene** (uten captive-selskapene) var 538 mill. kroner første halvår 2008, en reduksjon på 1,3 mrd. kroner sammenlignet med tilsvarende periode i 2007. Nedgangen i resultat skyldes svakere netto finansinntekter. Redusert skadeprosent og bruk av sikkerhetsavsetninger har bedret teknisk resultat i samme periode. Sammenlignet med første halvår 2007 var det en reduksjon i combined ratio på 2 prosentpoeng til 98 prosent. 12 av 44 skadeforsikringsselskaper hadde negativt resultat før skatt i første halvår 2008. I første kvartal hadde 26 selskaper negativt resultat.

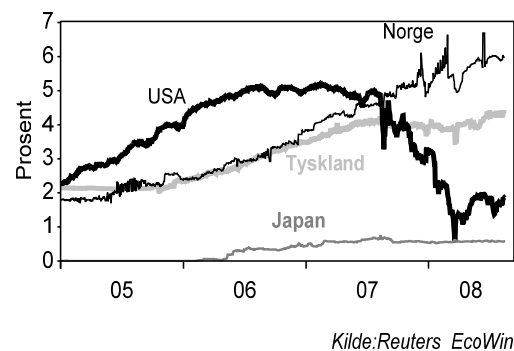
Figur 2.1: Aksjeindekser USA, Euroområdet og Norge. Indeksert (01.01.04=100)

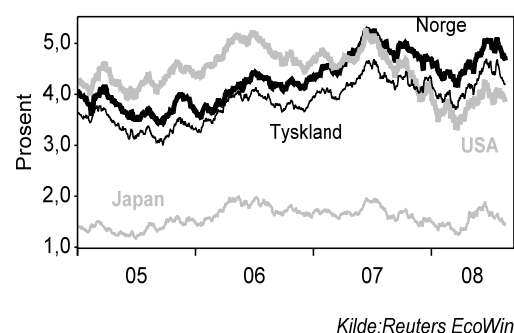
Figur 2.2: Oljepris og kroner pr. euro

Figur 2.3: Kortsiktig rentenivå

Figur 2.4: Langsiktig rentenivå

2. MAKROØKONOMISK BAKGRUNN

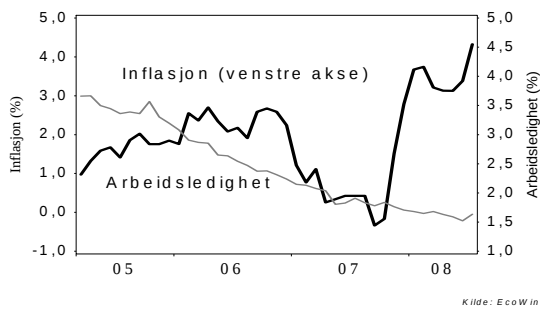
I første kvartal falt verdiene i aksjemarkedene kraftig som følge av den internasjonale kredittkrisen. Aksjemarkedene falt også i andre kvartal, men betydelig mindre enn i første kvartal. Oslo Børs hadde derimot en solid vekst i denne perioden. MS Verdensindeksen falt i andre kvartal med 1,8 prosent, mens verdiene på Oslo Børs økte med 12,5 prosent. I USA falt S&P 500 med 3,2 prosent. I tredje kvartal, frem til 18. august, var MS Verdensindeksen ned 1,7 prosent, mens Oslo Børs falt hele 11,7 prosent.

Ved inngangen til andre kvartal var prisen på nordsjøolje vel 102 dollar fatet. I løpet av kvartalet satte oljeprisen en rekke toppnoteringer, bl.a. som følge av en svakere amerikansk dollar. Ved utgangen av kvartalet var prisen på nordsjøolje om lag 138 dollar fatet. 18. august endte prisen på drøyt 110 dollar. Fallet i oljeprisen i tredje kvartal skyldes bl.a. høyere OPEC-eksport enn ventet, mindre orkaneffekter enn fryktet og svakere vekstutsikter i OECD-området. Hvis den pågående konflikten mellom Russland og Georgia utløser nye krigshandlinger, kan det komme til å påvirke oljetilbudet og dermed bidra til oljeprisoppgang fremover.

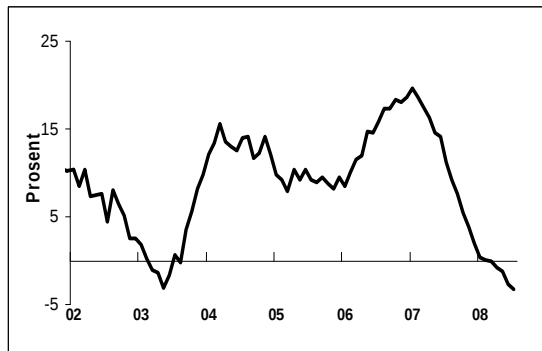
Verdensøkonomien preges av resesjonstendenser i både USA og Europa, mens flere av landene utenom OECD-området fortsatt har høy økonomisk vekst. Inflasjonspresset er samtidig økende i de fleste land. I euroområdet var det i andre kvartal en negativ vekst på 0,2 prosent. I USA var BNP-veksten 1,9 prosent på årsbasis i andre kvartal, en oppgang fra 0,9 prosent fra kvartalet før. Skattepakken som amerikanske myndigheter innførte i vinter bidro til veksten. I motsatt retning trakk bl.a. et fortsatt meget svakt boligmarked og et stort fall i varelagrene. IMF venter at veksten i USA vil bli på 1,3 prosent i år. BNP-veksten i Storbritannia var på 0,2 prosent i andre kvartal sammenlignet med kvartalet før. I Kina er den økonomiske veksten fortsatt kraftig. I andre kvartal var BNP-veksten 10,1 prosent på årsbasis.

I USA er styringsrenten holdt uendret på 2 prosent siden april. Den europeiske sentralbanken holdt renten uendret i andre kvartal, men satte den opp i juli med 25 punkter til 4,25 prosent. Bank of England kuttet derimot renten en gang i løpet av første kvartal med 25 punkter til 5 prosent. Norges Bank økte renten både i april og juni med 25 punkter. Renten er dermed 5,75 prosent. Finansuroen har påvirket interbank-markedene i form av økt spread mellom pengemarkedsrenter og statspapirer. Renten på 10-årige statsobligasjoner i USA var ved inngangen av andre kvartal på 3,41 prosent. Ved utgangen av kvartalet hadde renten økt til 3,97 prosent. Tilsvarende renter i euroområdet og Norge var henholdsvis 4,61 og 5,08 prosent, en oppgang på henholdsvis 71 og 74 punkter. Spreaden mellom 10-årige foretaksobligasjoner og 10-årige statsobligasjoner falt fra utgangen av første til andre kvartal, men har økt igjen frem til 18. august. I USA er spreaden nå høyere enn ved utgangen av første kvartal.

Figur 2.5: Inflasjon (KPI) og arbeidsledighet

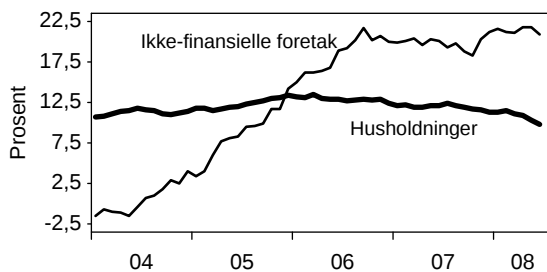

Figur 2.6: Boligpriser: 12-månedersvekst

Kilde: NEF, EFF, ECON Pöyry og Finn.no

Figur 2.7: Vekst i innenlandsk kreditt til husholdninger og ikke-finansielle foretak.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Etter nærmere fem år med sammenhengende sterk vekst i norsk økonomi flatet veksten ut i første kvartal. Både BNP og husholdningenes konsum viste en klart svakere utvikling enn de foregående kvartalene. Det var nedgang i investeringene, men fra et høyt nivå. I første kvartal økte BNP for Fastlands-Norge med 0,2 prosent mot 1,3 prosent i fjerde kvartal 2007. Veksten kan imidlertid være noe undervurdert som følge av at hele påsken i år var i første kvartal, og dette skaper vansker med sesongkorrigeringen.

Konjunkturbarometeret for industrien i 2. kvartal 2008 viser noe uventet stabil vekst i industriproduksjonen. Store ordreserver innenfor verftsrelatert virksomhet er en viktig årsak til økningen. En moderat økning i innenlandsk ordretilgang synes foreløpig å veie opp for negativ ordretilgang i eksportmarkedet. Økte kostnader som følge av prisoppgang på sentrale innsatsfaktorer som olje, gass og stål har medført økte markedspriser både innen- og utenlands. Gjennomsnittlig kapasitetsutnyttning beregnes til knappe 84 prosent, som er om lag uendret fra kvartalet før.

Tall fra NAV viser at det ved utgangen av juli var registrert 44 100 helt arbeidsledige. Det utgjør 1,8 prosent av arbeidsstyrken, og er en nedgang på 14 prosent fra utgangen av juli i fjor. Ifølge Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) var arbeidsledigheten 2,5 prosent av arbeidsstyrken i mai 2008.

Tolv månedersveksten for KPI var 4,3 prosent fra juli 2007 til juli 2008. Det var særlig prisøkning på elektrisitet, matvarer og drivstoff som bidro til oppgangen. Årsveksten for konsumprisindeksen justert for avgifter og uten energivarer (KPI-JAE) var på 2,9 prosent i samme periode.

Tall fra Norges Eiendomsmeglerforbund (NEF) viser at boligprisene justert for sesongvariasjoner falt med 0,7 prosent fra juni til juli. Sammenlignet med juli 2007 er boligprisene 3,3 prosent lavere. På 12-månedersbasis har det vært nedgang i prisene for delte boliger og særlig leiligheter, mens det har vært økning i prisene på eneboliger. Markedet for næringsseiendom utvikler seg svakt med betydelig fall i salgsprisene for kontorlokaler i Oslo det siste halvåret. Leieprisene fortsetter imidlertid å øke, spesielt for lokaler med høy standard.

Gjeldsveksten er fortsatt høy, men fallende. Veksten for innenlandsk kreditt til husholdninger, foretak og kommuner (K2) var 13,3 prosent ved utgangen av juni 2008 mot 14,1 prosent ved utgangen av første kvartal. Det er særlig for husholdningene at veksten har avtatt, og årsveksten var 9,8 prosent i juni, mens kredittveksten for ikke-finansielle foretak var tilnærmet uendret i perioden på hele 20,9 prosent. Samlet bruttogjeld (K3) til Fastlands-Norge økte med 13,3 prosent fra mai 2007 til mai 2008.

3. STRUKTUREN I FINANSMARKEDET

Strukturendringer hittil i 2008

Bank:

I januar startet Pareto Bank sin virksomhet som forretningsbank.

Sparebanken Bien har fått tillatelse til å omdannes til aksjesparebank. Endringen skjedde fra og med 1. januar. Stiftelsen Sparebanken Bien eier alle aksjene i Sparebanken Bien AS.

I brev av 29. mai ga Finansdepartementet initiativtakerne bak prosjektet "Midgard Bank" tillatelse til å opprette forretningsbank.

Bolig- og Næringsbanken ASA og Glitnir Bank ASA fusjonerte i mars. Navnet på den sammenslåtte banken er Glitnir Bank ASA.

I juni avslo Finansdepartementet DnB NOR ASAs søknad om endring av konsernstruktur slik at DnB NOR Bank skulle bli konsernspiss i stedet for dagens holdingselskap. DnB NOR Bank fikk imidlertid fornyet dispensasjon til å eie Nordlandsbanken som datterbank. Dispensasjonen er begrunnet i at departementet ønsker å avvente behandlingen av Banklovkommisjonens arbeid med ny finanslov før saken avgjøres. Videre har EU vedtatt direktivendringer som har gjennomføringsfrist i 2009.

Sparebanken Midt-Norge endret sitt foretaks- og markedsnavn til Sparebank 1 SMN i mars. Samtidig opphørte Sparebank 1 Romsdals Fellesbank som eget merkenavn.

I mai endret Sparebanken Nord-Norge navn til Sparebank1 Nord-Norge. 23. mai inngikk banken avtale om kjøp av 10 prosent av aksjene i Bank Tavrichesky OJSC i St. Petersburg. I avtalen fremgår det at de to bankene skal etablere en ny bank i Murmansk med utgangspunkt i Bank Tavricheskys filial i Murmansk. Sparebank 1 Nord-Norge og Bank Tavrichesky skal eie hhv. 75 prosent og 25 prosent av den nye banken.

Sparebanken Telemark har fusjonert med Sparebanken Grenland med virkning fra 1. juni. Gjennom fusjonen reduseres antallet banker i Samarbeidende Sparebanker (Samspar) fra 22 til 21 banker. Samarbeidende Sparebanker inngår i Sparebank 1-alliansen og er en av eierne av Sparebank 1 Gruppen AS.

Sparebanken Vestfold og Sandsvær Sparebank fikk i brev fra Finansdepartementet av 13. august tillatelse til å fusjonere. Den fusjonerte bankens navn skal være SpareBank1 Buskerud-Vestfold. Selskapsrettslig og regnskapsmessig er Sparebanken Vestfold overtakende bank. Sammenslutningen antas gjennomført med regnskapsmessig virkning fra 15. mai. Etter fusjonen vil det være 20 banker i Samarbeidende Sparebanker.

Kredittforetak:

Landkreditt opphørte som kredittforetak fra årsskiftet. Landkreditt Bank overtok utlånsporteføljen til kredittforetaket fra og med januar.

BN Boligkreditt AS er etablert som kredittforetak og er et heleid datterselskap av Glitnir Bank (tidligere var kredittforetaket eid av Bolig- og Næringsbanken).

Storebrand Kredittforetak AS fikk i januar konsesjon som kredittforetak som kan utstede obligasjoner med fortrinnsrett.

I februar fikk Sparebanken Vest konsesjon til å etablere kredittforetaket Sparebanken Vest Boligkreditt AS.

Finansieringsselskap:

DnB NOR Finans AS har i 1. kvartal overtatt Skandiabankens bilfinansieringsvirksomhet i Norge og Sverige. I første kvartal inngikk DnB NOR Finans en avtale om kjøp av SEBs leasingportefølje innen forhandlerbasert bilfinansiering.

Landkreditt Finans AS ble etablert i 2. kvartal. De største eierne er Landkreditt Bank med 56,01 prosent og Felleskjøpet Agri BA med 34 prosent.

GE Money Bilfinans AS opphørte i november 2007. GE Money Bank NUF har tatt over utlånsporteføljen til finansieringsselskapet fra og med desember 2007.

Livsforsikring:

I 2007 kjøpte Storebrand-konsernet det svenske konsernet SPP Gruppen fra Svenska Handelsbanken AB. Transaksjonen ble gjennomført 21. desember 2007. Resultatet for SPP er fra og med 1. kvartal 2008 konsolidert i Storebrands konsernresultat og balanse.

Det nystartede holdingselskapet Frende Holding AS etablerte livsforsikringsselskapet Frende Livsforsikring AS og skadeforsikringsselskapet Frende Skadeforsikring AS i januar 2008. Frende Holding AS er eid av 15 sparebanker. De største eierne er Sparebanken Vest (44,3 %), Sparebanken Øst (14,84 %), Fana Sparebank (12,42 %), Sparebanken Sør (9,96 %) og Helgeland Sparebank (8,86 %). De øvrige ti eierbankene har en eierandel på mellom 0,39 og 1,84 prosent.

Skadeforsikring:

Frende Skadeforsikring startet opp 1. januar.

I juni fikk DnB NOR ASA konsesjon til å opprette skadeforsikringsselskapet DnB NOR Skadeforsikring AS. Selskapet planlegger å starte opp sin virksomhet fra 1. januar 2009.

Terra Forsikring AS har inngått avtale om kjøp av 9,99 prosent av aksjene i det svenske forsikringsselskapet Sveland Sakforsikringer (Sveland Sak) som har sitt hovedkontor i Skåne.

I juli økte Gjensidige Forsikring BA sin eierandel i Storebrand til 15,02 prosent.

Verdipapirforetak:

I forbindelse med at den nye verdipapirhandelloven trådte i kraft 1. november har Kredittilsynet gitt mange nye konsesjoner. Så langt i 2008 har 28 foretak fått konsesjon som verdipapirforetak. 8 verdipapirforetak har mistet konsesjonen i 2008. Tre av foretakene har påklagd vedtaket. I to av sakene har vedtakene fått oppsettende virkning.

Sparebanken Vest, Fondsfinans og 13 frittstående sparebanker skal etablere et nytt verdipapirforetak. Verdipapirforetaket skal etableres gjennom et holdingsselskap der Sparebanken Vest skal eie 49,35 prosent og de resterende sparebankene skal eie 50,65 prosent. Holdingselskapet skal eie 77 prosent av verdipapirforetaket mens Fondsfinans skal eie 23 prosent.

Strukturen i det norske finansmarkedet

Forvaltningskapitalen til DnB NOR utgjorde om lag en tredjedel av total forvaltet kapital i banker, finansieringsforetak, verdipapirfond og forsikring. Med unntak av skadeforsikring, har DnB NOR virksomhet innenfor alle bransjer, og konsernet er den største aktøren innenfor bankvirksomhet, livsforsikring, verdipapirforvaltning og blant finansieringsselskapene. I juni fikk DnB NOR konsesjon til å opprette skadeforsikringsselskapet DnB NOR Skadeforsikring, som planlegger å starte opp fra 1. januar 2009.

Det svenske finanskonsernet Nordea er representert i Norge gjennom datterbanken, Nordea Bank Norge som har datterselskapene Norgeskreditt og Nordea Finans. Samlet er Nordea den nest største finansgrupperingen i Norge med en markedsandel på 11 prosent i finansmarkedet. Sparebank 1-alliansen med 21 banker og Terra-gruppen med 78 banker har markedsandeler på henholdsvis 9 og 3 prosent.

Tabell 3.1 Strukturen i det norske finansmarkedet målt i prosent av forvaltningskapital 30.06.08*

Prosent	Bank	Finansierings-selskap	Kreditt-foretak	Verdipapir-fond	Skade-forsikring	Livs-forsikring	Sum konsern
DnB NOR**	37	31	19	24	0	30	32
Nordea	14	8	3	7	0	6	11
Sparebank1/Samarb. Sparebanker***	12	7	4	8	6	3	9
Storebrand	1	0	1	9	1	28	5
Terra-gruppen***	5	1	2	1	1	0	3
Sum finanskonsern	69	47	30	49	9	67	60
Øvrige selskaper	31	53	70	51	91	33	40
Totalt marked****	100	100	100	100	100	100	100

* Sum gruppe er sum forvaltningskapital i de ulike bransjer og vil avvike fra konsernernes egne konsernregnskap

** Inkl. Nordlandsbanken

*** For Sparebank 1 Gruppen og Terra-gruppen er eierbankene inkludert i markedsandelene

**** I totalt marked inngår utenlandske institusjoners filialer i Norge

De utenlandske aktørene har betydelige markedsandeler i det norske finansmarkedet, både gjennom filialer og datterselskaper. Utenlandsandelen er høy blant finansieringsselskapene, i hovedsak som følge av det betydelige antallet utenlandske aktører som har etablert virksomhet i Norge. I skadeforsikringsmarkedet har det svenske skadeforsikringsselskapet If og det danske selskapet Tryg-Vesta en betydelig markedsandel. I bankmarkedet har de utlandske aktørene de siste årene vært svært ekspansive i utlånsmarkedet, og økt markedsandelen gjennom sterk utlånsvekst.

Tabell 3.2 Utenlandskeide datterselskaper og filialers markedsandeler i det norske finansmarkedet målt i prosent av forvaltningskapital 30.06.08*

Prosent	Bank	Finansierings-selskap	Kreditt-foretak	Skade-forsikring	Livs-forsikring
Utenlandskeide datterselskaper	17	21	8	2	6
Utenlandskeide filialer	18	20	1	34	1
Sum utenlandskeide	34	41	9	36	7
Norskeide institusjoner	66	59	91	64	93

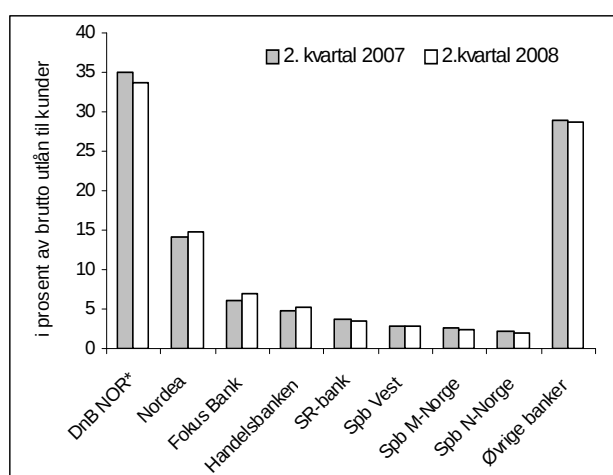
* Grenseoverskridende virksomhet er ikke inkludert

Strukturen i de ulike bransjer i det norske finansmarkedet

Banker

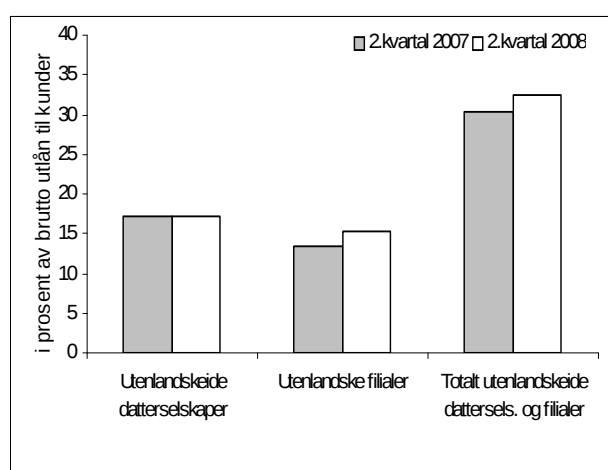
I utlånsmarkedet har DnB NOR 33,7 prosent av utlånene til kunder, en nedgang på 1,3 prosentpoeng i forhold til samme periode i fjor. Flere av de andre større bankene har økt sine markedsandeler. Blant disse er den utenlandske datterbanken Nordea Bank Norge og to av de største utenlandske filialene, Fokus Bank og Handelsbanken. Samlet har utenlandske datterselskaper og utenlandske filialer økt markedsandelen i utlånsmarkedet med i underkant av 2 prosentpoeng siste år.

Figur 3.1 Markedsandeler målt i brutto utlån til kunder

*Inkludert Nordlandsbanken

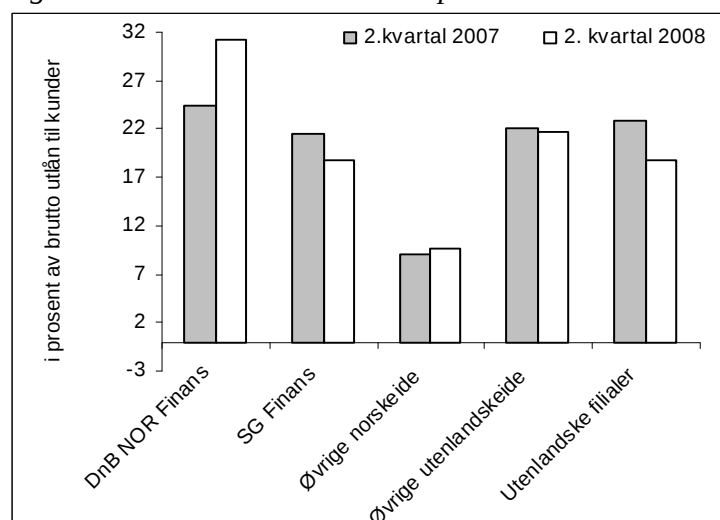
Figur 3.2 Utenlandske aktørers markedsandeler målt i brutto utlån til kunder

Finansieringsselskaper

Det er i overkant av 40 finansieringsselskap i det norske markedet. DnB NOR Finans og SG Finans AS er de største finansieringsselskapene målt som andel av brutto utlån til kunder med markedsandeler på 31 og 19 prosent. DnB NOR Finans er et datterselskap i DnB NOR konsernet, mens SG Finans AS er et heleid datterselskap av Société Générale Group. De øvrige utenlandske aktørene, både filialer og datterselskaper, har til sammen en markedsandel på om lag 40 prosent. Øvrige norske selskaper har en markedsandel på i underkant av 10 prosent. Økningen i DnB NOR Finans' markedsandel det siste året har sammenheng med selskapets oppkjøp av Skandiabankens bilfinansieringsvirksomhet.

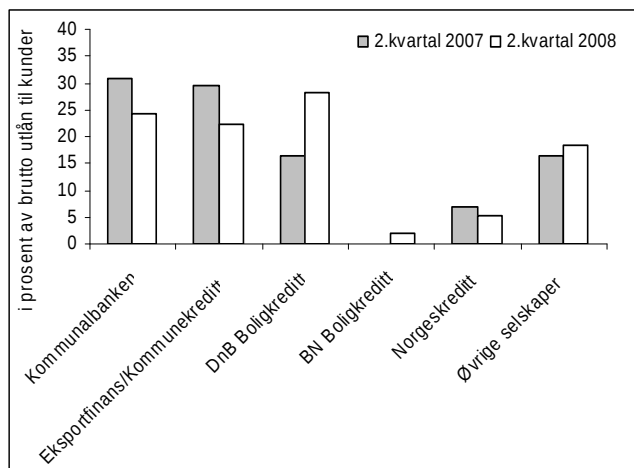
Figur 3.3. Markedsandeler målt i prosent av brutto utlån til kunder

Kredittforetak

Det er 13 kredittforetak i det norske markedet, inkludert en utenlandsk filial. Kommunalbanken og Eksportfinans/Kommunekreditt som eies av Eksportfinans utgjør størst del av markedet målt i forvaltningskapital. Flere banker har etablert boligkredittforetak, og det siste året har det vært betydelige overføringer av boliglån fra bank til kredittforetak.

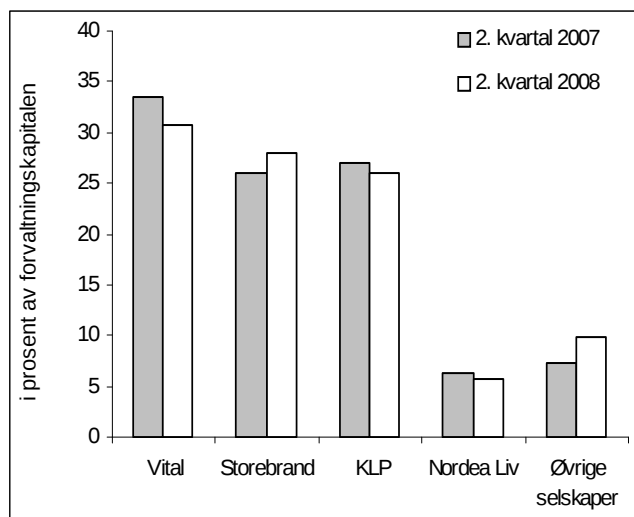
Figur 3.4. Markedsandeler målt i prosent av brutto utlån til kunder

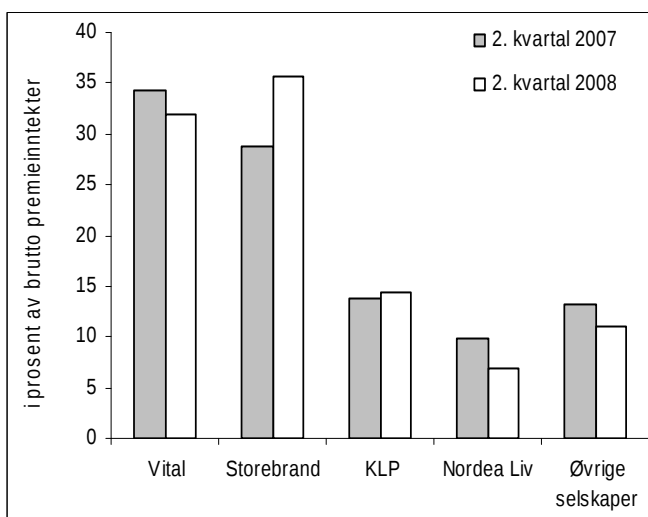
Livsforsikringsselskaper

Det er ti norske livsforsikringsselskaper i det norske markedet, hvorav de tre største, Vital Forsikring, Storebrand Livsforsikring og KLP har 85 prosent av samlet forvaltningskapital. Nordea Liv, som er et utenlandskeid livsforsikringsselskap, hadde en markedsandel på 6 prosent ved utgangen av første halvår 2008. Utenlandske filialer hadde kun én prosent markedsandel i det norske livsforsikringsmarkedet på samme tidspunkt.

Figur 3.5 Markedsandeler målt i prosent av forvaltningskapital

Figur 3.6 Markedsandel målt i prosent av brutto premieinntekter

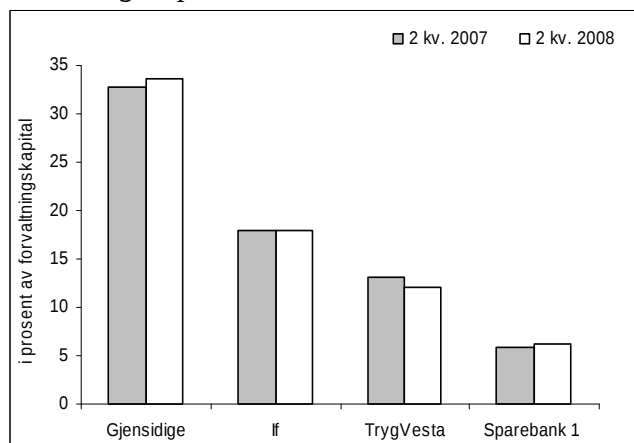

Skadeforsikringsselskaper

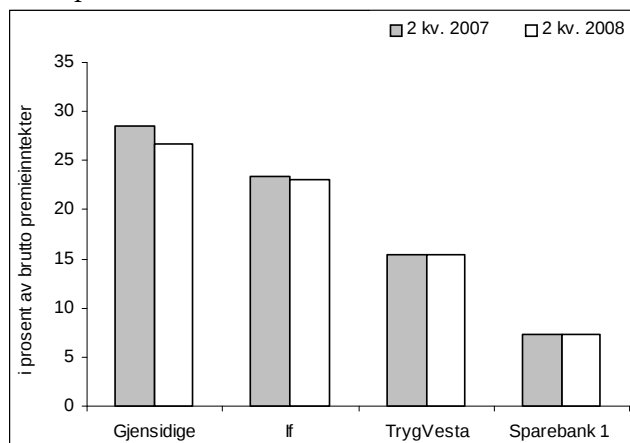
I skadeforsikringsmarkedet er det over 50 aktører som tilbyr skadeforsikring. Hoveddelen av de små skadeforsikringsselskapene er sjøforsikringsselskaper og Captives.

De fire største aktørene, Gjensidige Forsikring, If, Tryg Vesta og Sparebank 1 Skadeforsikring hadde samlet en markedsandel i prosent av forvaltningskapitalen på i underkant av 70 prosent ved utgangen av første halvår 2008. I prosent av forfalt brutto premieinntekter var markedsandelen 72 prosent for de fire største selskapene på samme tidspunkt.

Figur 3.7 Markedsandeler målt i prosent av forvaltningskapital

Figur 3.8 Markedsandeler målt i prosent av brutto premieinntekter

4. BANKER

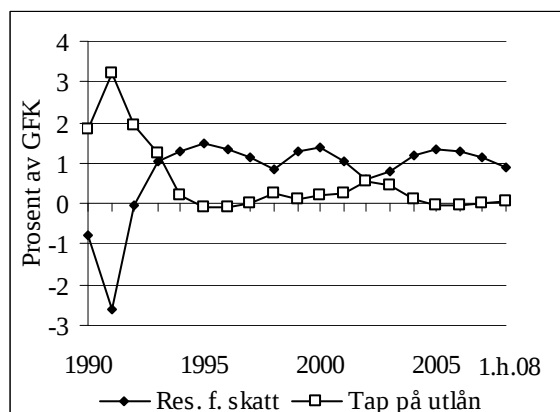
- Svakere resultat enn året før, men bedring fra første kvartal
- Lavere, urealiserte, kurstap på rente- og egenkapitalinstrumenter
- Tap på utlån er økende, men på et lavt nivå

Kapittelet tar for seg utviklingen i alle banker som er norske juridiske enheter, dvs. at utenlandsk eide datterbanker er inkludert i tallene. Det gis i tillegg en kort presentasjon av utviklingen i utenlandske bankfilialer i Norge. Tallene er foreløpige, og gjelder morbank. Vekstrater er 12-måneders, dersom ikke annet er oppgitt. Når resultatposter sees i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK), eller utlån, er prosentatsene annualisert.

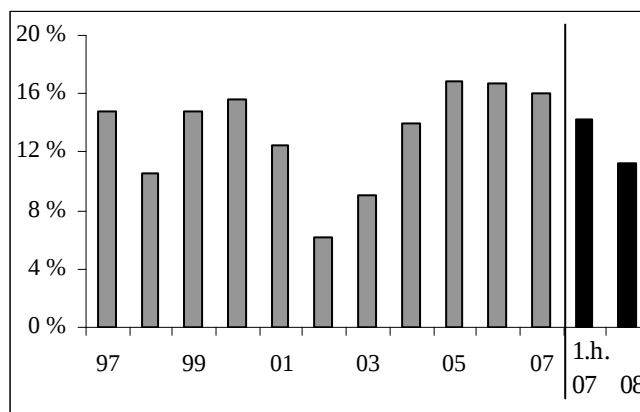
Resultatutvikling

Banker som utgjorde 90 prosent av samlet forvaltningskapital for norske banker har gått over til å føre regnskap etter IFRS/forenklet IFRS. De ulike regnskapsreglene kompliserer en direkte aggregering av bankenes resultater, men i tabell 4.1 presenteres samlet resultat på hovedposter. Banker som har endret regnskapspraksis fra NGAAP til IFRS er pliktige til å omarbeide regnskapet for 2007, så tallene blir sammenlignbare fra i fjor til i år.

Figur 4.1 Tap på utlån og resultat før skatt

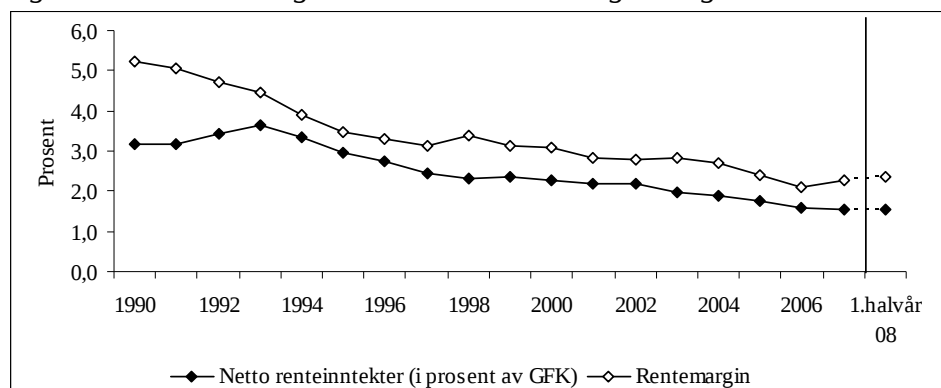
Figur 4.2 Egenkapitalavkastning

Norske banker, samlet, viste markert svakere resultat i første halvår sammenlignet med ett år tidligere. Nedgangen forklares i hovedsak av store netto kurstap på rentepapirer og aksjer, som følge av uroen i finansmarkedene. Tap på utlån var også betydelig høyere enn året før, men var fremdeles på et svært lavt nivå. Bankenes resultat i andre kvartal isolert var betydelig bedre enn i første kvartal, som følge av betydelige kursgevinster på verdipapirer.

Bankenes totale *netto renteinntekter* var 17 prosent høyere enn i samme periode i 2007. Økningen var også sterkere enn veksten i volum, noe som gjorde at nettorenten steg fra 1,47 til 1,54 prosent av GFK. Nettorenten var tilnærmet uendret fra første til andre kvartal. Nivået på nettorenten var fremdeles på et lavt nivå, historisk sett, på tross av en viss bedring fra situasjonen ett år tidligere.

Figur 4.3 Utviklingen i bankenes rentemarginer og netto renteinntekter*

* Nettorente i % av GFK, hvert hele år, samt 1. halvår 08. Rentemarginer pr. utgangen av perioden

Uroen i finansmarkedene det siste året har økt prisen på bankenes eksterne finansiering. Når dette ikke har ført til sterkere press på bankenes nettorente skyldes det tregheter i reprisingen av bankenes totale innlån. Norske banker er også i stor grad finansiert gjennom kundeinnskudd, som har vært en relativt rimelig finansieringskilde. Sterk konkurranse om innskuddsmidler, ikke minst fra utenlandske banker, og kommende refinansiering av bank- og verdipapirgjeld gjør at det må forventes fortsatt økte fundingkostnader i de kommende kvartaler.

Tabell 4.1 Resultat for samtlige norske banker

	1. halvår 08		1. halvår 07	
	Mill. kr.	i % GFK	Mill. kr.	i % GFK
Netto renteinntekter	20 804	1,54	17 707	1,47
Andre inntekter	6 720	0,50	8 963	0,74
herav netto kursgev. oml.midler/fin.eiend. vurdert til virkelig verdi	450	0,03	2 033	0,17
Andre kostnader	14 796	1,09	13 676	1,13
herav lønn og personalkostnader	7 645	0,56	7 178	0,59
Resultat før tap på utlån	12 727	0,94	12 994	1,08
Bokførte tap på utlån	652	0,05	58	0,00
Gev/tap verdipapirer lang sikt	-48	0,00	20	0,00
Verdifall på ikke fin.ei. og ei. ikke vurdert til virkelig verdi	-54	0,00	-12	0,00
Resultat før skatt	12 082	0,89	12 967	1,07
Skattekostnad	3 195	0,24	3 392	0,28
Resultat etter skatt	8 887	0,66	9 575	0,79
Egenkapitalavkastning	11,2		14,3	

Bankenes samlede resultat før skatt var 7 prosent lavere i første halvår enn i samme periode ett år tidligere. Resultatsvekkelsen skyldtes særlig at netto kursgevinster på verdipapirer var redusert fra 2,0 til 0,5 mrd. kroner. Kursgevinstene var lave som følge av kurstap på obligasjoner og aksjer, hvor tapene i all hovedsak kom i første kvartal. Økningen i kredittspreader, med derpå følgende kursfall på rentepapirer, førte til et netto tap i første kvartal på 1,9 mrd. kroner på rentepapirer vurdert til virkelig verdi. Tapene kom særlig på utenlandske, private, rentepapirer, men også norske papirer hadde kursfall i første kvartal. Det aller meste av kurstapene var urealiserte, og vil forventes tilbakeført over papirenes rest-løpetid. Redusert uro i kredittmarkedene i andre kvartal førte til at bankene hadde netto kursgevinster på rentepapirer vurdert til virkelig verdi på 0,9 mrd. kroner dette kvartalet. Negativ utvikling på aksjemarkedene medførte netto kurstap på 0,4 mrd. kroner i første halvår, mot en netto gevinst på 0,9 mrd. kroner året før.

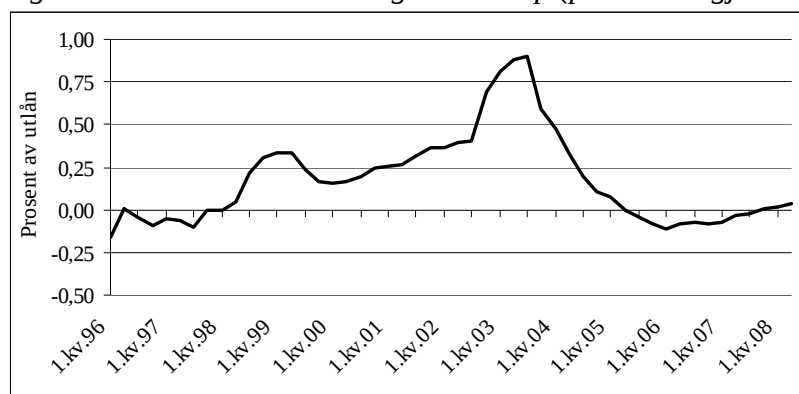
Bankenes netto provisjonsinntekter var markert lavere enn året før, og viste en nedgang på 10 prosent. Nedgangen var særlig stor i andre kvartal, og indikerer at bankenes salg av spareprodukter gikk tregere enn tidligere. Netto provisjonsinntekter har økt gjennom flere år, og

har til en viss grad kompensert for presset på rentemarginene. Fortsetter nedgangen i salg av andre produkter vil bankenes driftsresultat komme under press. Flere banker har innført gebyrfrihet for bruk av kort og elektroniske tjenester for programkunder. Dette vil legge et ytterligere press på netto provisjonsinntekter i tiden fremover, og bidra til økt behov for andre inntektskilder.

Driftskostnadene steg med 8 prosent fra året før, men dette ga likevel en viss reduksjon i forhold til GFK. Lønnskostnadene isolert steg med 7 prosent, mens administrasjonskostnadene steg med 9 prosent. Bankenes samlede kostnad/inntektsforhold steg fra 51,3 til 53,8 prosent. Dersom kursgevinster på finansielle instrumenter holdes utenfor var det derimot en svak reduksjon, fra 55,5 til 54,7 prosent.

Bankene samlet hadde 652 mill. kroner i netto tap på utlån i første halvår. Tapene i andre kvartal isolert var de høyeste siden fjerde kvartal 2004, men lå fremdeles på kun 0,07 prosent av utlån (annualisert). Den svært gunstige tapssituasjonen de siste årene har vært en viktig forklaringsfaktor til de gode resultatene.

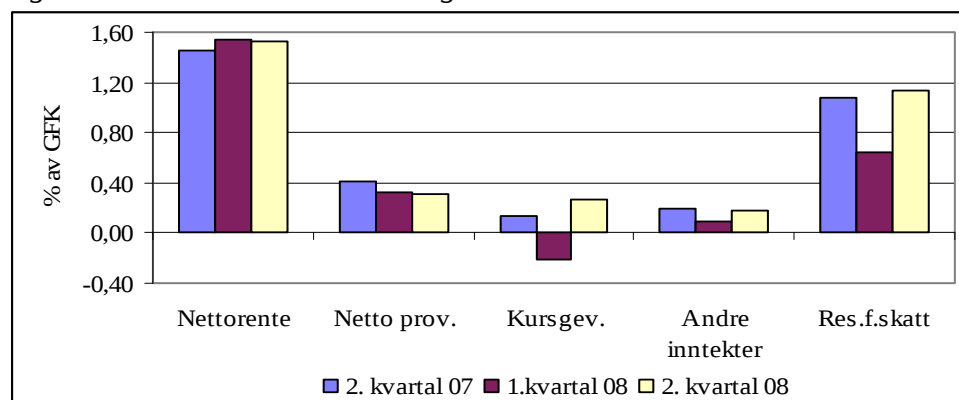
Figur 4.4 Fire kvartalers glidende tap (prosent av gj.snittlige brutto utlån til kunder)

Bankenes resultat før skatt var redusert fra 1,07 til 0,89 prosent i forhold til GFK. Egenkapitalavkastningen sank med drøyt 3 prosentpoeng, til 11,2 prosent.

På kvartalsbasis ga andre kvartal i år et relativt godt resultat for bankene, også noe bedre enn i samme periode året før. Av figur 4.5 fremgår det at både netto renteinntekter og netto kursgevinster på finansielle instrumenter bidro til bedringen i kvartalsvis resultat. Kursgevinstene forklarte også mye av resultatforbedringen fra første til andre kvartal i år. Netto provisjonsinntekter svekket seg ytterligere fra første til andre kvartal. (I figuren vises de postene som hadde betydelig variasjon, kostnader og utlånstap viser kun mindre variasjon.)

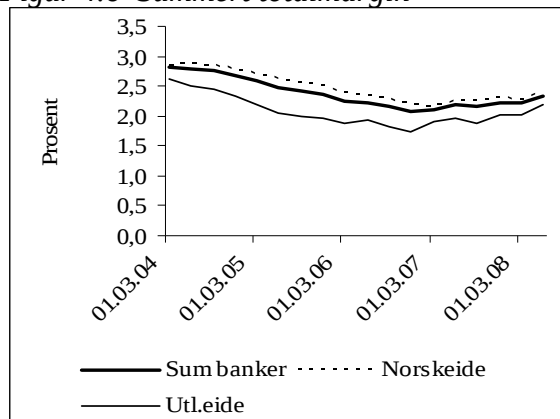
Figur 4.5 Kvartalsvis utvikling i resultat

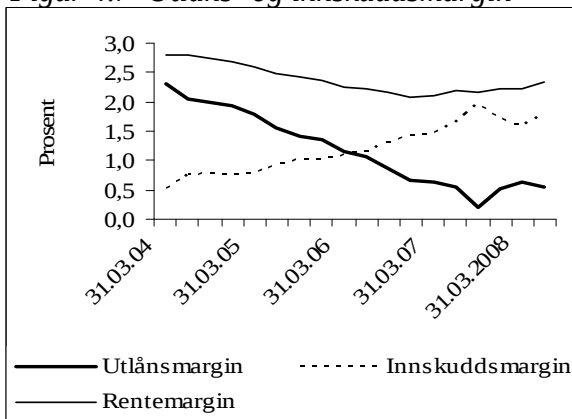
Rentemarginer

Bankenes marginer på utlån har vært under press i flere år, som følge av sterk konkurranse. Fra 2004 til utgangen av tredje kvartal 2007 sank gjennomsnittlig utlånsmargin i banker i Norge hvert kvartal, med totalt over 2 prosentpoeng. I de to påfølgende kvartalene var bankene i stand til å øke utlånsmarginen noe. I andre kvartal i år sank så utlånsmarginen igjen, som følge av betydelig økning i både styringsrenten og markedsrentene. Nedgangen i utlånsmargin kom som følge av svekkede marginer på personkunder (til dels som følge av lovpålagt varslingsfrist for renteøkning, se nedenfor), idet gjennomsnittlig utlånsrente til næringskunder (private foretak) økte noe mer enn pengemarkedsrenten.

Figur 4.6 Summert totalmargin

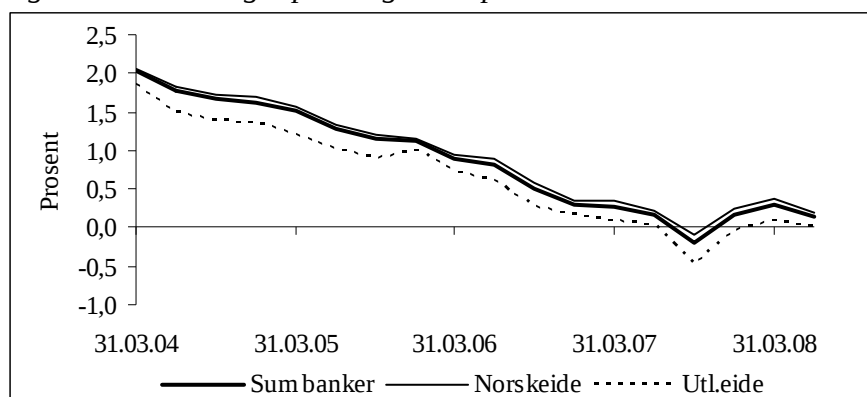
Figur 4.7 Utlåns- og innskuddsmargin

Bankenes innskuddsmargin har i lengre tid ligget betydelig høyere enn utlånsmarginen. Summen av utlåns- og innskuddsmargin sank frem til fjerde kvartal 2006, og har siden bedret seg noe. Økningen i innskuddsmargin var noe høyere enn nedgangen i utlånsmargin i andre kvartal, slik at bankenes totalmargin økte svakt også dette kvartalet. Utenlandskeide banker har over tid ligget med en lavere rentemargin enn de norskeide.

I figuren under vises utviklingen i bankenes margin på boliglån til personkunder de siste 4 årene. Renteendringer fra bankene har tradisjonelt kommet i etterkant av Norges Banks endringer i styringsrenten. Den sterke konkurransen på pris (rente) har de siste årene medført at denne sammenhengen har vært mindre tydelig. Det siste året har pengemarkedsrenten økt betraktelig mer enn styringsrenten, noe som har medført ytterligere press på bankenes utlånsmargin. Det fremgår av figuren at situasjonen ved utgangen av tredje kvartal 2007 var spesiell i og med at gjennomsnittlig boliglånsrente lå lavere enn pengemarkedsrenten, både for norske og utenlandske banker. I de to neste kvartalene bedret marginen seg noe, med totalt 0,50 prosentpoeng. Blant annet som følge av varslingsfristen ved renteendringer hadde ikke bankene økt boliglånsrenten tilsvarende økningen i markeds- og styringsrenten ved utgangen av andre kvartal. Dette gjorde at gjennomsnittlig boliglånsmargin sank 16 basispunkter til kun 0,14 prosent (siste renteendring fra Norges Bank i andre kvartal kom 25. juni). De utenlandskeide bankene har i hele perioden ligget 0,2 til 0,3 prosentpoeng lavere enn de norskeide bankene, og hadde ved utgangen av første halvår en gjennomsnittlig boliglånsrente på nivå med pengemarkedsrenten.

Figur 4.7 Margin på boliglån til personkunder

Balanseutvikling

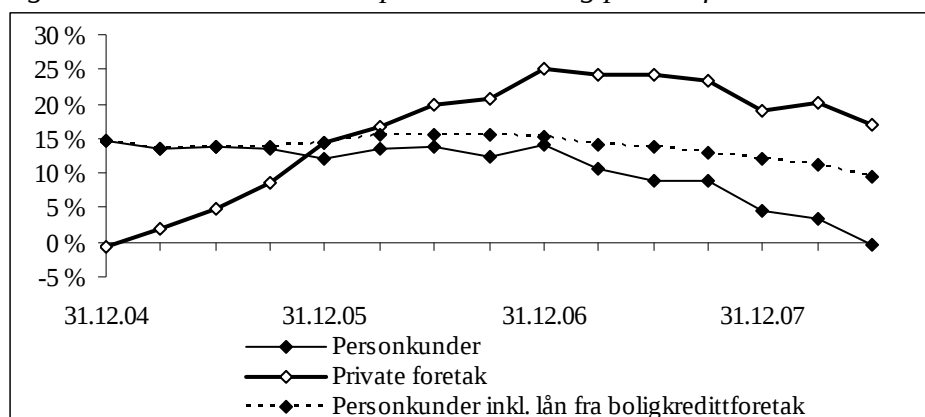
Som for resultatposter er det ikke uproblematisk å slå sammen balanseposter for IFRS-banker og banker som følger NGAAP, som følge av at ulike verddivurderingsprinsipper for balansepostene benyttes i de to regnskapsregelverkene. Når det gjelder finansielle instrumenter vurdert til virkelig verdi vil endringen i balanseført verdi inkludere effekten av endrede markedspriser i tillegg til endring i volum som følge av engasjementer/plasseringer som kommer til, eller går ut, i løpet av perioden.

Tabell 4.3 Balanseposter for samtlige norske banker

	30.06.08	30.06.07	
	Mill.kr.	Mill.kr.	vekst i %
Forvaltningskapital	2 800 957	2 550 985	9,8
Brutto utlån til kunder	2 072 115	1 882 053	10,1
..herav brutto utlån vurdert til amortisert kost	1 863 261	1 710 315	8,9
Tapsnedskrivninger på utlån vurdert til amortisert kost	6 926	7 475	-7,4
herav individ. tapsnedskr.	3 767	4 023	-6,4
herav gruppenedskrivning	3 159	3 452	-8,5
..herav brutto utlån vurdert til virkelig verdi	208 854	171 738	21,6
Justering av virkelig verdi som følge av markedsrisiko	-911	-828	
Justering av virkelig verdi som følge av kredittrisiko	7	4	
Innskudd fra kunder	1 320 630	1 230 269	7,3
Gjeld ved utst. av verdipapirer	675 464	576 368	17,2
Brutto misligholdte lån	11 870	10 103	17,5
Netto misligholdte lån	9 189	7 243	26,9
Tapsnedskr. i % av brutto utlån vurdert til amortisert kost	0,4	0,4	
Gruppenedskr. i % av br. utlån vurdert til amortisert kost	0,2	0,2	
Brutto misligh. lån i % av totale brutto utlån	0,6	0,5	
Netto misligh. lån i % av netto utlån	0,4	0,4	
Innskuddsdekning	63,7 %	65,4 %	

Brutto utlån til kunder var 10,1 prosent høyere enn ett år tilbake. Veksten var 3,4 prosentpoeng lavere enn ett år tidligere. En av årsakene til reduksjonen i veksttakt er at et antall banker overfører lån til boligkredittforetak. Inkluderes de fem boligkredittforetakene i bankenes kundeutlån var veksten 15,7 prosent siste år (en nedgang på 2,7 prosentpoeng siste år). IFRS-banker har adgang til å verdsette utlån til virkelig verdi, noe som i hovedsak vil være aktuelt for bankens fastrenteportefølje. Andelen utlån vurdert til virkelig verdi utgjorde 10 prosent av IFRS-bankenes totale utlånsportefølje ved utgangen av kvartalet.

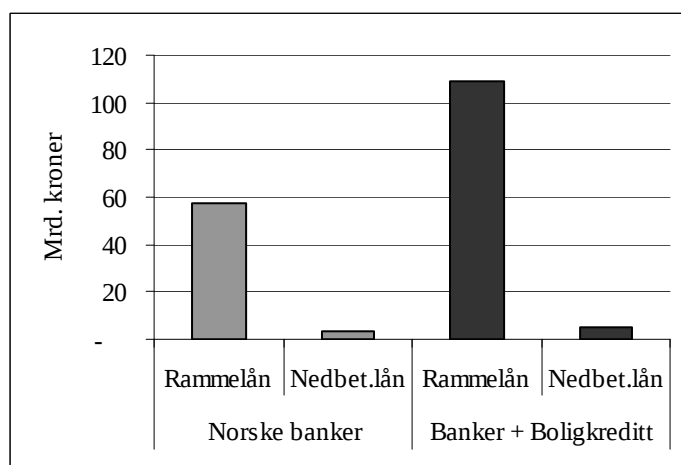
Figur 4.8 Utlånsvekst til personkunder og private foretak¹

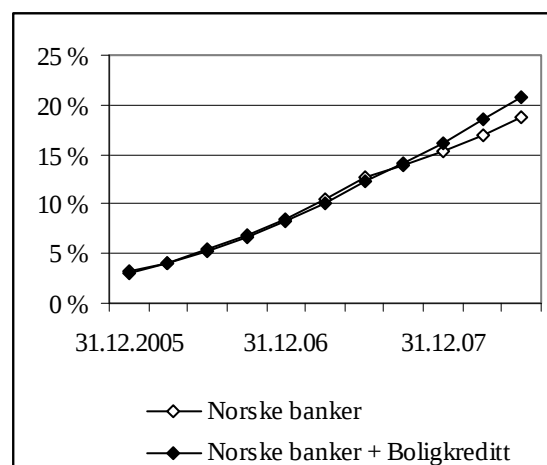
Bankenes vekst i utlån til innenlandske private foretak var 17,0 prosent ved utgangen av andre kvartal, en nedgang på om lag 3 prosentpoeng siden første kvartal. Utlån til personkunder *sank* med 0,5 prosent siste år, men veksten påvirkes her sterkt av overføringer av lån til boligkredittforetak. Bankenes samlede utlånsvekst til personkunder, dersom boligkredittforetakene tas med, var 9,6 prosent. Veksten har sunket jevnt de siste 7 kvartalene. Boliglån til personkunder har historisk utgjort en svært omfattende del av bankenes totale utlånsmasse, noe som har bidratt til en portefølje med moderat risiko. Overføringen av godt sikrede boliglån til kredittforetak bidrar til at den gjenværende del av bankenes utlånsportefølje vil ha høyere risiko, alt annet like. Ved utgangen av 2005 utgjorde boliglån til personkunder 53 prosent av bankenes totale utlån. To og et halvt år senere var andelen redusert til 45 prosent.

91 prosent av bankenes utlån til personkunder er lån med pant i bolig (92 prosent dersom boligkredittforetak inkluderes). De siste to årene har det særlig vært en sterk vekst for rammelån med pant i bolig, i form av produkter som Boligkreditt, Fleksilån e.l. Slike lån økte fra 119 til 176 mrd. kroner (232 mrd. kroner dersom boligkredittforetakene regnes med) siste år, og utgjorde ved utgangen av kvartalet 19 prosent av boliglån (fra banker) til kundegruppen.

Figur 4.9 Økning i lån med pant i bolig siste år

Figur 4.10 Rammelåns andel av lån med pant i bolig

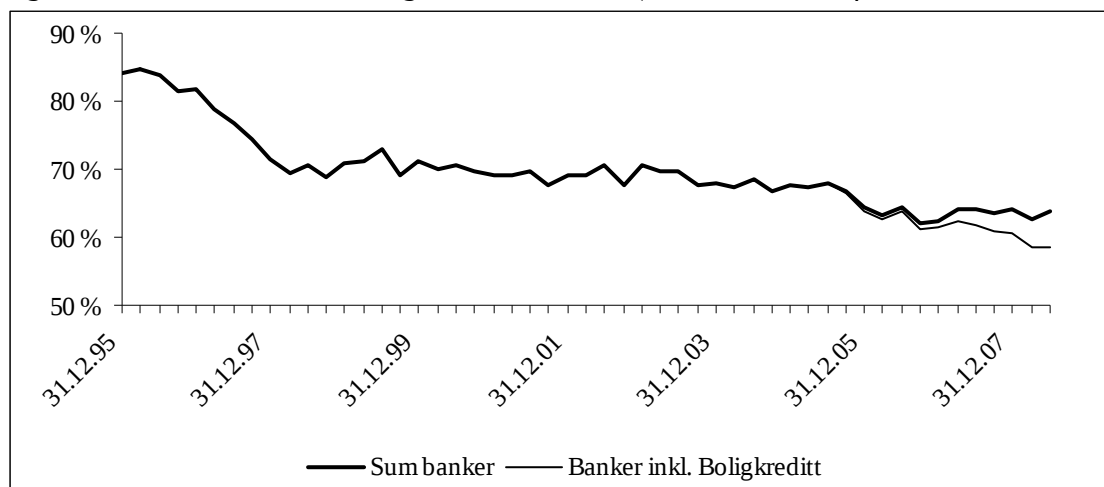
Omfanget av misligholdte engasjementer er fremdeles lavt, men var 17 prosent høyere enn ett år tidligere. I andre kvartal isolert økte misligholdsvolumet med 3 prosent. I forhold til utlånsvolumet utgjorde misligholdte engasjementer 0,6 prosent mot 0,5 prosent ett år tidligere.

¹ Personkunder: Lønnstakere, pensjonister, trygdete mv (sektor 810)

Private foretak: Private og personlige foretak/organisasjoner, personlige næringsdrivende (sektor 710-790)

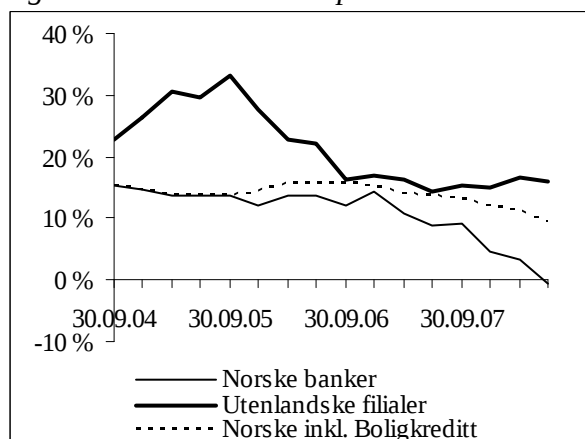
Innskuddsveksten fra kunder var 7,3 prosent siste år, dvs. klart lavere enn utlånsveksten. Innskuddsdekningen av utlån sank dermed fra 65,4 til 63,7 prosent.

Figur 4.11 Innskuddsdekning i norske banker (kundeinnskudd ift. br. utlån til kunder)²

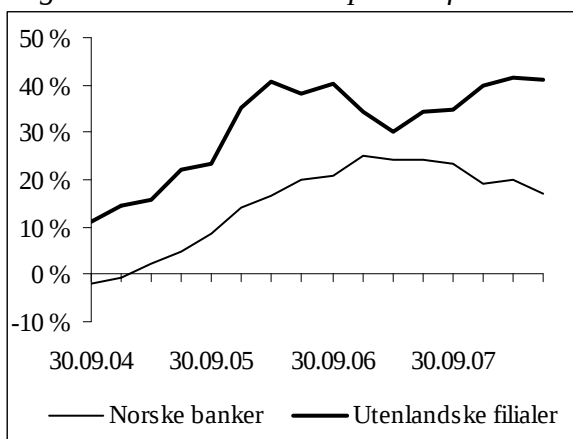

Utenlandske bankers filialer i Norge har i lang tid hatt en betydelig høyere utlånsvekst enn de norske juridiske enhetene, for lån både til personkunder og næringslivskunder. De siste kvartalene har filialenes utlånsvekst til personkunder steget svakt, mens de norske bankenes vekst har sunket markert. Veksten i utlån til private innenlandske foretak er også betydelig høyere enn i de norske bankene, og har også vist en stigende trend det siste året. Filialene har 52 prosent av sine kundeutlån til denne kundegruppen, mot 36 prosent for norske banker.

Figur 4.12 Utlånsvekst til personkunder

Figur 4.13 Utlånsvekst til private foretak

Soliditet

Syv større banker benyttet interne modeller (IRB) i det nye kapitaldekningsregelverket (Basel II) for beregning av minstekrav til kapital i 2008. I 2008 skal IRB-bankene ha ansvarlig kapital som minst tilsvarer 90 prosent av minstekravet for kapital etter Basel I-regelverket. Sammenlignet med første kvartal har kjernekapitaldekningen blitt redusert i fem av bankene. Alle øvrige banker må benytte standardmetoden i Basel II regelverket i 2008. Samlet kjernekapitaldekning for øvrige banker med forvaltningskapital over 10 mrd. kroner var 12,5 prosent ved utgangen av andre kvartal. De minste bankene hadde samlet kjernekapitaldekning på 14,1 prosent på samme tidspunkt.

² Innskuddsdekningen uten/med utlån i boligkredittforetakene

5. FINANSIERINGSFORETAK

5.1 Finansieringsselskaper

- Noe svakere resultat enn i 1. halvår 2007
- Større utlånstap
- Økning i misligholdte lån

Finansieringsselskapenes kjerneområder er leasing og bilfinansiering samt kortbaserte utlån og forbruksfinansiering. Det bredt sammensatte markedet innebærer store variasjoner mellom enkeltsselskaper når det gjelder resultat- og balanseutvikling.

Foreløpige resultat- og balansetall omfatter 27 norske finansieringsselskaper hvorav 12 selskaper har avlagt regnskap etter IFRS. De norske selskapene som hovedsakelig driver med leasing og bilfinansiering (15 av 27) er omtalt spesielt. Det er i tillegg egne avsnitt for utenlandske filialer i Norge og for selskaper som driver med forbruksfinansiering.

Resultat

Resultat av ordinær drift økte med 19 prosent (52 mill. kroner) sammenlignet med 1. halvår 2007. I forhold til GFK falt resultatet med 0,15 prosentpoeng. Resultatnedgangen var størst innenfor området forbruksfinansiering. Egenkapitalavkastningen falt med 1,1 prosentpoeng, men er fortsatt forholdsvis høy.

Finansieringsselskapenes netto renteinntekter økte med 38 prosent sammenlignet med tilsvarende periode i fjor. Målt i prosent av GFK var det en økning i nettorenten på 0,24 prosentpoeng. For selskaper som hovedsakelig driver med forbruksfinansiering har det vært en nedgang i nettorenten. Andre driftsinntekter har falt, mens avskrivninger har økt i forhold til 1. halvår 2007. Det har vært en økning i bokførte tap fra samme periode i fjor.

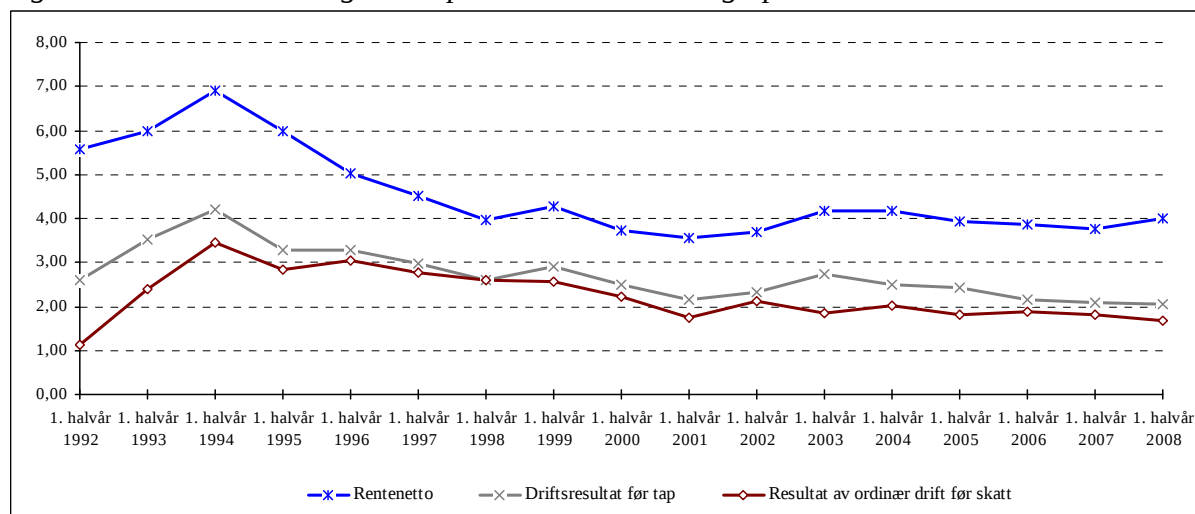
Tabell 5.1.1 Resultatposter

	1. halvår 2008		1. halvår 2007	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	2 435	4,01	1 765	3,77
Andre inntekter	369	0,61	391	0,83
herav kursgevinster	7	0,01	11	0,02
Andre kostnader	1 566	2,58	1 187	2,53
herav lønn og adm.kost.	1 089	1,79	896	1,91
Driftsresultat før tap	1 238	2,04	970	2,07
Bokførte tap	223	0,37	117	0,25
Resultat ordinær drift	1 015	1,67	853	1,82
<i>EK-avkastning (%)</i>	14,3		15,4	

Fire selskaper hadde underskudd i første halvår 2008, hvorav to er nystartet.

Resultatutviklingen i finansieringsselskapene har vært forholdsvis stabil de siste 10 årene.

Figur 5.1.1 Finansieringsselskapenes resultatutvikling i prosent av GFK

Balanse

Finansieringsselskapenes brutto utlån til kunder økte med 32,1 prosent siste 12 måneder. Hovedårsaken til den sterke veksten var DnB NOR Finans' oppkjøp av Skandiabanken Bilfinans i begynnelsen av 2008. Ser man bort fra oppkjøpet ville finansieringsselskapenes utlånsvekst vært 20,0 prosent, omtrent samme årsvekst som ved utgangen av de to foregående kvartalene.

Brutto misligholdte lån har økt med nesten 50 prosent (939 mill. kr), og nivået målt i forhold til utlån er også høyere enn for ett år siden. Misligholdet viste en økende tendens for de fleste selskapene. Misligholdte lån ligger gjennomgående klart høyere enn i bankene. Tapsnedskrivninger i prosent av utlån har imidlertid falt.

Tabell 5.1.2 Balanseposter (prosent og mill. kroner)

	30.06.2008	30.06.2007	% vekst
Forvaltningskapital	130 606	98 483	32,6
Brutto utlån til kunder	121 727	92 477	31,7
herav utlån vurdert til amortisert kost	121 649	92 354	31,7
Gjeld til kredittinstitusjoner	106 013	80 054	32,4
Innlån fra og gjeld til kunder	3 176	2 231	42,4
Brutto misligholdte lån	2 834	1 895	49,5
i prosent av brutto utlån	2,33	2,05	
Netto misligholdte lån	1 952	1 195	63,4
i prosent av netto utlån	1,62	1,31	
Tapsnedskrivninger	1 097	986	11,2
i prosent av brutto utlån vurdert til amortisert kost	0,90	1,07	

Soliditet

Det er kun ett finansieringsselskap som benytter IRB-metoden, de øvrige benytter standardmetoden i beregningen av kapital. . Finansieringsselskapene reduserte kjernekapitaldekningen med 0,9 prosentpoeng sammenlignet med første kvartal.

Tabell 5.1.3 Kapitaldekning i finansieringsselskaper som benytter standardmetoden

	Kjernekapitaldekning	Kapitaldekning
30.06.2008	11,3 %	12,5 %
31.03.2008	12,2 %	13,8 %
30.06.2007	13,1 %	14,0 %

Leasing og bilfinansiering

Av de 27 norske finansieringsselskapene omtalt ovenfor, driver 15 selskaper i hovedsak med leasing og bilfinansiering. Disse har nesten 90 prosent av norske finansieringsselskapers forvaltningskapital.

For denne gruppen økte resultat av ordinær drift med 30 prosent sammenlignet med året før. Målt i prosent av GFK var resultatforbedringen marginal. Egenkapitalavkastningen var 11,7 prosent, omtrent den samme som for tilsvarende periode i fjor. Det var en økning i nivået på netto renteinntekter sammenlignet med 1. halvår 2007. Andre driftsinntekter har falt noe, mens en økning i avskrivninger har økt kostnadene. De bokførte tapene var høyere enn i samme periode i fjor.

Tabell 5.1.4 Resultatposter

	1. halvår 2008		1. halvår 2007	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	1 750	3,22	1 229	2,93
Andre inntekter	159	0,29	147	0,35
herav kursgevinster	0	0,00	1	0,00
Andre kostnader	1 039	1,91	747	1,78
herav lønn og adm.kost.	684	1,26	562	1,34
Driftsresultat før tap	870	1,60	629	1,50
Bokførte tap	141	0,26	71	0,17
Resultat ordinær drift	728	1,34	558	1,33
<i>EK-avkastning (%)</i>		<i>11,7</i>		<i>11,6</i>

Utlånsveksten for denne gruppen påvirkes av overføring av lån fra Skandiabanken Bilfinans til DnB NOR Finans. Uten overføringen ville veksten vært 18,3 prosent. Leasing utgjør i om lag 60 prosent av utlånene. Veksten i leasingporteføljen ville ligget rundt 19,0 prosent uten overføringer fra Skandiabanken Bilfinans. Brutto misligholdte lån i prosent av utlån var høyere enn året før.

Tabell 5.1.5 Balanseposter (prosent og mill. kroner)

	30.06.2008	30.06.2007	% vekst
Forvaltningskapital	117 126	87 956	33,2
Brutto utlån til kunder	109 227	83 207	31,3
herav leasing	65 946	52 639	25,3
Gjeld til kredittinstitusjoner	95 883	72 676	31,9
Innlån fra og gjeld til kunder	2 731	1 638	66,7
Brutto misligholdte lån	1 818	1 312	38,6
i prosent av brutto utlån	1,66	1,58	
Netto misligholdte lån	1 072	702	52,7
i prosent av netto utlån	0,99	0,85	
Tapsnedskrivninger	782	702	11,4
i prosent av brutto utlån	0,72	0,84	

Utenlandske filialer i Norge

Tallene omfatter 17 utenlandske filialer i Norge. Filialene har 20 prosent av finansieringsselskapenes totale forvaltningskapital. Resultat av ordinær drift var noe svakere enn i 1. halvår 2007. Resultatet var påvirket av en nedgang i netto renteinntekter samt høyere bokførte tap.

Tabell 5.1.6 Resultatposter for utenlandske filialer i Norge

	1. halvår 2008		1. halvår 2007	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	386	2,27	323	2,32
Andre inntekter	68	0,40	57	0,41
Herav kursgevinster	0	0,00	0	0,00
Andre kostnader	253	1,49	222	1,60
Herav lønn og adm.kost.	154	0,90	155	1,11
Driftsresultat før tap	201	1,18	158	1,14
Bokførte tap	46	0,27	9	0,06
Resultat ordinær drift	155	0,91	149	1,07

Filialenes samlede utlansvekst var påvirket av at to selskaper reduserte utlånene i andre kvartal. Veksten varierte mye mellom de ulike filialene.

Tabell 5.1.7 Balanseposter for utenlandske filialer i Norge

	30.06.2008	30.06.2007	% vekst
Forvaltningskapital	32 737	28 925	13,2
Brutto utlån til kunder	28 011	27 489	1,9
Gjeld til kredittinstitusjoner	20 501	17 713	15,8
Innlån fra og gjeld til kunder	5 733	5 260	9,0

Forbrukslån

Utvalget består av 15 selskaper som i hovedsak driver med forbrukslån eller har forbruksfinansiering som en del av sin virksomhet. Forbrukslån omfatter både kortbaserte utlån og andre forbrukslån uten sikkerhet. Selskapene tilbyr ulike produkter, blant annet kredittkort med inntil 100 000 kroner i kreditt, samt lån uten sikkerhet i størrelsesorden 10 000 til 350 000 kroner. Den effektive renten på disse lånene vil kunne variere fra ca. 8 til over 30 prosent avhengig av lånebeløp og tilbakebetalingstid.

Det er 6 finansieringsselskaper i utvalget. Disse har ca. 25 prosent av finansieringsselskapenes utlån til lønnstakere og 7 prosent av finansieringsselskapenes totale utlån. I tillegg inngår 9 banker samt enheter i banker og finansieringsselskaper i utvalget. Bank Norwegian er ny dette kvartalet. Folkia Finans som startet opp i 2008 har liten portefølje og er foreløpig ikke med. I tillegg har Resurs Bank nylig startet filial i Norge, men har foreløpig liten virksomhet. Årsveksten ved utgangen av 2. kvartal 2008 var noe høyere enn ved utgangen av foregående kvartaler. Veksten var på omtrent samme nivå som samlet utlansvekst for finansieringsselskapene, men varierer mye mellom de ulike selskapene i utvalget.

Tabell 6.1.8 Utviklingen i forbrukslån i et utvalg selskaper

GE Money Bank (NUF), Citibank (NUF), DnB NOR Kort (Cresco), Enter Card, Finaref, Ikano Finans, Europay Norge, Diners Club Norge, Santander Consumer Bank, SEB Privatbanken, Nordea Finans, Skandiabanken (NUF), yA Bank, Svea Finans (NUF), Bank Norwegian

	2003	2004	2005	2006	2007	per 2. kv. 2007	per 2. kv. 2008
Forbrukslån (mill. kr)	20 816	22 823	26 276	31 057	36 890	34 012	41 229
Vekst % (12 mnd.)*	7,4	9,6	15,1	18,2	18,8	17,7	21,2
Bokførte tap (mill. kr)	574	398	382	253	341	200	295
Tap i % av forbrukslån	2,8	1,7	1,5	0,8	0,9	1,2	1,4
Nettorente i % av GFK	10,1	12,0	11,6	11,2	10,0	10,2	8,8
Resultat ord. drift i % av GFK	4,9	7,7	7,6	7,6	5,7	5,4	3,8
Brutto misligholdte lån (mill. kr)	1 758	1 552	1 471	1 532	1 791	1 587	2 156
Brutto mislighold i % av forbrukslån	8,4	6,8	5,5	4,9	4,9	4,7	5,2

*Vekstraten i 2003 og 2004 var påvirket av reduserte utlån i ett selskap. Prosentvis vekst i 2006 var påvirket av at nye selskaper ble tatt inn i utvalget.

Tapsnivået var høyere enn ved årsskiftet, og noe høyere enn for samme periode i fjor. Det har vært en økning i brutto mislighold i prosent av forbrukslån. Nivået på bokførte tap og misligholdte lån ligger høyere enn for banker og finansieringsselskaper generelt. Resultatutviklingen varierer noe mellom de ulike selskapene i utvalget. Det har gjennomgående vært en nedgang i resultat målt i forhold til GFK, sammenlignet med foregående perioder. I forhold til gjennomsnittet for banker og finansieringsselskaper har selskapene høyere nettorente og bedre resultat.

5.2 Kredittforetak

- Resultat på om lag samme nivå som i 1. halvår i fjor
- Kraftig utlånsvekst gjennom overføring av lån fra banker til boligkredittforetak

Foreløpige resultat- og balansetall omfatter 12 kredittforetak hvorav 9 foretak har avlagt regnskap etter IFRS. Avslutningsvis gis det en egen omtale av boligkredittforetakene.

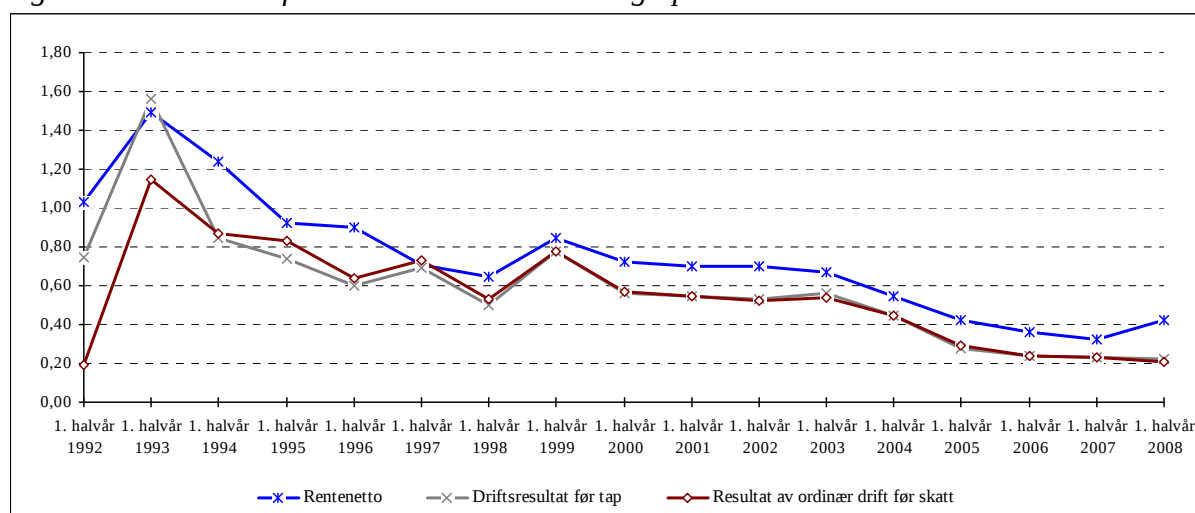
Resultat

Resultat av ordinær drift var 0,02 prosentpoeng svakere enn for samme periode i fjor, målt i forhold til GFK. Resultatutviklingen påvirkes fortsatt av kurstap på finansielle instrumenter i Eksportfinans, men bedring av resultatet i Eksportfinans i andre kvartal bidro til bedring i resultatet for kredittforetakene i 1. halvår sammenlignet med første kvartal. Uten Eksportfinans ville kredittforetakenes resultat ligget noe høyere enn for ett år siden. Kredittforetakenes netto renteinntekter i prosent av GFK, steg med 0,10 prosentpoeng sammenlignet med 1. halvår 2007. Bokførte tap ligger fortsatt på et lavt nivå.

Tabell 5.2.1 Resultatposter

	1. halvår 2008		1. halvår 2007	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	1 350	0,42	764	0,32
Andre inntekter	-221	-0,07	17	0,01
herav kursgevinster	-155	-0,05	45	0,02
Andre kostnader	409	0,13	242	0,10
herav lønn og adm.kost.	220	0,07	179	0,07
Driftsresultat før tap	719	0,22	538	0,23
Bokførte tap	18	0,01	-10	0,00
Resultat ordinær drift	701	0,21	548	0,23
EK-avkastning (%)		6,3		6,8

Figur 5.2.1 Kredittforetakenes resultatutvikling i prosent av GFK

Tre kredittforetak hadde underskudd i første halvår 2008.

Balanse

Kredittforetakenes utlån til kunder har økt med 47 prosent siste 12 måneder. Den sterke veksten skyldes overføring av utlån fra banker til boligkredittforetak. Vekst i utlån utenom boligkredittforetakene utgjorde i overkant av 20 prosent. Det har vært en økning i misligholdet, men nivået er fortsatt lavt.

Tabell 5.2.2 Balanseposter (prosent og mill. kroner)

	30.06.2008	30.06.2007	% vekst
Forvaltningskapital	691 048	509 979	35,5
Brutto utlån til kunder	433 087	293 797	47,4
herav utlån vurdert til amortisert kost	296 753	160 299	85,1
herav utlån vurdert til virkelig verdi	136 334	133 498	2,1
Gjeld til kredittinstitusjoner	144 821	144 217	0,4
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	504 249	334 078	50,9
Brutto misligholdte lån	367	144	154,6
i prosent av brutto utlån	0,08	0,05	
Netto misligholdte lån	367	144	154,6
i prosent av netto utlån	0,08	0,05	
Tapsnedskrivninger	74	59	25,5
i prosent av brutto utlån vurdert til amortisert kost	0,03	0,04	

Soliditet

Det er per 2. kvartal 2008 12 kredittforetak som rapporterer kapitaldekning til Kredittilsynet. To av disse benytter IRB-metode ved beregning av kapitaldekning.

I motsetning til banker og finansieringsselskaper har kredittforetakene som benytter standardmetoden økt kjernekapitaldekningen med 0,7 prosentpoeng.

Tabell 5.2.3 Kjernekapitaldekning i kredittforetak som benytter standardmetoden

	Kjernekapitaldekning	Kapitaldekning
30.06.2008	8,8 %	11,9 %
31.03.2008	8,1 %	11,2 %
30.06.2007	8,9 %	12,3 %

Boligkredittforetak

Av de 12 kredittforetakene driver 5 foretak hovedsakelig med boliglån. Dette er DnB NOR Boligkreditt, Sparebank 1 Boligkreditt, Terra Boligkreditt, BN Boligkreditt og Storebrand Kredittforetak, hvorav de to siste er nye i 2008.

Den gunstige resultatutviklingen er i stor grad påvirket av volumveksten det siste året som følge av overføring av boliglån fra banker. Nivået på misligholdte lån i boligkredittforetakene er lavt.

Tabell 5.2.4 Resultatposter

	1. halvår 2008		1. halvår 2007	
	mill. kroner	prosent av GFK	mill. kroner	prosent av GFK
Nettorenter	390	0,54	105	0,45
Andre inntekter	33	0,05	-24	-0,10
herav kursgevinster	76	0,10	-6	-0,03
Andre kostnader	194	0,27	62	0,27
herav lønn og adm.kost.	35	0,05	12	0,06
Driftsresultat før tap	229	0,32	19	0,08
Bokførte tap	22	0,03	0	0,00
Resultat ordinær drift	207	0,29	0	0,08
EK-avkastning (%)	5,2		1,2	

Tabell 5.2.5 Balanseposter (prosent og mill. kroner)

	30.06.2008	30.06.2007	% vekst
Forvaltningskapital	192 806	66 927	188,1
Brutto utlån til kunder	180 407	65 202	176,7
herav utlån vurdert til amortisert kost	178 826	63 320	182,4
Gjeld til kredittinstitusjoner	54 522	55 074	-1,0
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	125 812	8 098	1453,6
Brutto misligholdte lån	120	0	
i prosent av brutto utlån	0,07		
Netto misligholdte lån	120	0	
i prosent av netto utlån	0,06		
Tapsnedskrivninger	36	0	
i prosent av brutto utlån vurdert til amortisert kost	0,02		

Boligkredittforetakene startet opp med utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett i 3. kvartal 2007 etter at nye lovregler trådte i kraft 1. juni samme år. Ved utgangen av 2. kvartal 2008 hadde foretakene utstedt obligasjoner med fortrinnsrett på om lag 123 mrd. kroner, mot ca. 50 mrd. ved utgangen av 2007.

6. LIVSFORSIKRINGSSELSKAPER

- fremdeles svake resultater i livselskapene, men noe bedre enn i første kvartal
- negative finansinntekter som følge av nedgang i aksjemarkedene
- bufferkapitalen redusert i første halvår

Markedsutviklingen

Utviklingen i norske og internasjonale verdipapirmarkeder har stor betydning for livselskapenes resultater som følge av høy eksponering i disse markedene. Spesielt endringer i aksjemarkedene har stor umiddelbar effekt på selskapenes resultater og bufferkapital. I første halvår 2008 falt hovedindeksen på Oslo Børs med 6 prosent. I andre kvartal isolert økte hovedindeksen med 13 prosent. Internasjonale aksjemarkeder (verdensindeksen) falt med 14 prosent i første halvår. Den største nedgangen kom i første kvartal, mens den falt ytterligere to prosent i andre kvartal. De norske lange rentene økte med 0,4 prosentpoeng i første halvår, mens eurorenten økte med 0,3 prosentpoeng og den amerikanske 10-årsrenten falt svakt. Både norske og internasjonale lange renter falt i første kvartal, mens de steg betydelig i andre kvartal. Etter utgangen av andre kvartal til 14. august (tidspunkt for stresstest og beregning av bufferkapital) har hovedindeksen på Oslo Børs falt med 13 prosent og verdensindeksen med 2 prosent. Eurorenten og den norske renten har falt med 0,4 prosentpoeng, mens den amerikanske lange renten har falt med 0,1 prosentpoeng.

Generelt

Nye virksomhetsregler for livsforsikringsselskaper og endret årsregnskapsforskrift for forsikringsselskaper trådte i kraft med virkning f.o.m. 1.1.2008. Som følge av at de nye virksomhetsreglene vanskeliggjør omarbeiding av regnskapene for tidligere år, er det i regnskapsforskriften åpnet for fritak fra å utarbeide sammenligningstall for 2007. Det er derfor kun sammenligningstall for samme periode i 2007 på enkelte størrelser og det gjøres i større grad sammenligning med forrige kvartal.

Kapitalavkastning (kollektivporteføljen)

Livselskapene hadde en bokført kapitalavkastning på 2,7 prosent i første halvår, mot 2,9 prosent i første kvartal. Svake finansresultater ga verdijustert avkastning i første halvår 2008 på -2,4 prosent for selskapene samlet. I første kvartal var verdijustert avkastning -6,1 prosent.

Resultat

Livselskapene hadde et resultat før tildeling til kunder og skatt på -1 mrd. kroner i første halvår. Det tilsvarer -0,3 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK). I første kvartal var resultatet svakt positivt. I samme periode i 2007 var resultatet 16,2 mrd. kroner (4,7 prosent av GFK). Selskapene har samlet et netto realisert tap på investeringer. Verdijustert resultat som inkluderer endringer i kursreguleringsfondet var på -17 mrd. kroner (-4,6 prosent av GFK) i første halvår, mot 19,3 mrd. kroner i første halvår 2007. Det er særlig verdiendringer i aksjeporteføljen som trekker ned resultatet. I første kvartal var verdijustert resultat -15,3 mrd. kroner (-8,3 prosent av GFK).

Tabell 6.1 Utvalgte resultatposter

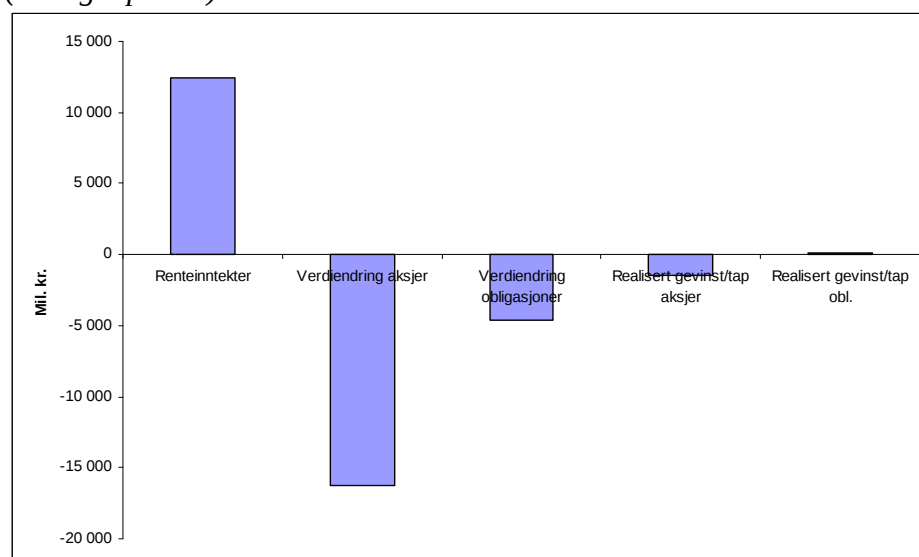
RESULTATER (annualiserte prosenter)	1. halvår 2008		1. kvartal 2008		1. halvår 2007	
	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK
Premieinntekter	35 896	9,72	25 552	13,87	36 850	10,78
herav overføringer av premieres. mv. fra andre	8 939	2,42	6 957	3,78	5 908	1,73
Netto inntekter fra finansielle eiendeler i kollektivporteføljen	-7 962	-2,16	-10 836	-5,88		
herav gevinster ved realisasjon	-301	-0,08	-894	-0,49		
herav verdiendringer	-21 658	-5,86	-17 199	-9,34		
Erstatninger	34 019	9,21	18 944	10,28	38 652	11,31
herav overføring av premiereserve mv. til andre	6 439	1,74	5 527	3,00	5 982	1,75
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfaste forpliktelser	7 335	1,99	6 835	3,71		
herav nye tilleggsavsetninger	2	0,00	-2	0,00		
Forsikringsrelaterte driftskostnader	2 837	0,77	1 450	0,79		
Resultat av teknisk regnskap	-2 502	-0,68	-2 037	-1,11		
Resultat av ikke-teknisk regnskap	462	0,13	246	0,13		
Resultat før nye TA, tildeling til kunder og skatt	-1 006	-0,27	149	0,08	16 212	4,74
Endring i kursreguleringsfond	-15 996	-4,33	-15 420	-8,37	3 130	0,92
Verdijustert resultat før nye TA, tildeling til kunder og skatt	-17 003	-4,60	-15 271	-8,29	19 341	5,66
Totalresultat (inkl. andre resultatkomponenter)	-1 978	-0,54	-1 793	-0,97		

Premieinntektene i livselskapene var i første halvår 36 mrd. kroner (9,7 prosent av GFK), mot 37 mrd kroner (11 prosent av GFK) i første halvår i fjor. Individuell pensjonssparing har falt, bl.a. som følge av usikkerhet rundt skatteregler og et svakt finansmarked, mens kollektiv pensjon har økt i perioden.

Fem selskaper hadde negativt bokført resultat i første halvår, mens åtte av elleve selskaper hadde negativt verdijustert resultat. Resultatene var likevel noe bedre enn i første kvartal. Som i forrige kvartal er det hovedsakelig verdiendringene på aksjebeholdningen som bidrar negativt til resultatet. Det har også vært noe realisert tap på aksjer i perioden. Renteinntektene bidrar imidlertid positivt til resultatet.

Som følge av nedgangen i eiendomsmarkedet har flere selskaper skrevet ned eiendomsverdiene i andre kvartal.

Figur 6.1 Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen 1. halvår 2008 (utvalgte poster). Mill. kroner.

Balanse

Livselskapenes samlede forvaltningskapital utgjorde ved utgangen av andre kvartal 741 mrd. kroner. Kollektivporteføljen utgjør hoveddelen av forvaltningskapitalen med en andel på 81 prosent, mens selskapsporteføljen og investeringsvalgporteføljen utgjør hhv. 11 og 7 prosent.

For selskapene totalt sett utgjorde finansielle eiendeler til virkelig verdi 400 mrd. kroner ved utgangen av andre kvartal. Aksjeandelen utgjorde 22 prosent for selskapene totalt. Dette er om lag på samme nivå som ved utgangen av forrige kvartal, og to prosentpoeng lavere enn ved utgangen av 2007. Andelen aksjer som innebærer markedsrisiko for selskapene (ekskl. investeringsvalgporteføljen) var 18 prosent. Selskapenes aksjeandel viser total aksjebeholdning som andel av forvaltningskapitalen, og har ikke tatt høyde for derivatposisjoner som reduserer selskapenes reelle aksjeeksponering.

Obligasjoner og sertifikater til virkelig verdi utgjorde ved utgangen av andre kvartal 199 mrd. kroner, som tilsvarer 27 prosent av total forvaltningskapital. Dette er uendret sammenlignet med første kvartal og en økning siden utgangen av 2007 på to prosentpoeng.

Obligasjoner holdt til forfall utgjorde 152 mrd. kroner, som tilsvarer 21 prosent av forvaltningskapitalen. Obligasjoner til varig eie på om lag 30 mrd. kroner, som tidligere var en del av holdt til forfall porteføljen, er omklassifisert som følge av krav i IFRS. Denne porteføljen føres etter nye regnskapsregler under utlån og fordringer til amortisert kost og har bidratt til at denne posten har økt noe siden utgangen av 2007 og at holdt til forfall porteføljen er tilsvarende redusert.

Tabell 6.2 Utvalgte balanseposter

BALANSE OG NØKKELTALL	30.06.2008		31.03.2008		31.12.2007	
	Mill. kr.	% av FK	Mill. kr.	% av FK	Mill. kr.	% av FK
Bygninger og faste eiendommer	86 724	11,7	91 623	12,5	89 438	12,1
Finansielle eiendeler til amortisert kost	206 756	27,9	201 347	27,4	241 919	32,8
herav investeringer som holdes til forfall	152 352	20,6	148 017	20,1	180 643	24,5
herav utlån og fordringer	48 172	6,5	49 421	6,7	20 689	2,8
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	399 568	53,9	405 091	55,1	369 755	50,1
herav aksjer og andeler	159 029	21,5	155 269	21,1	172 682	23,4
herav obligasjoner og sertifikater	199 452	26,9	196 482	26,7	187 274	25,4
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	740 667	100,0	734 797	100,0	737 849	100,0
herav eiendeler i selskapsporteføljen	83 266	11,2	74 749	10,17		
herav investeringer i kollektivporteføljen	602 518	81,3	617 332	84,01		
herav investeringer i investeringsvalgporteføljen	54 647	7,4	42 716	5,81		
Kursreguleringsfond	1 801	0,2	2 392	0,33		
Forsikringsforpliktelse - kontraktsfastsatte forpliktelser	606 473	81,9	613 223	83,45		
Tilleggsavsetninger - kollektivporteføljen	24 220	3,3	24 480	3,33		
Ansvarlig kapital	55 996	7,6	52 972	7,21		

Utenlandske aksjer utgjorde 48 prosent av aksjebeholdningen for selskapene totalt. Dette er en nedgang på to prosentpoeng sammenlignet med utgangen av første kvartal. Selskapene synes noe mer varsomme med å selge seg ned i norske aksjer enn i utenlandske. Selskapenes dynamiske risikostyring kan også ha bidratt til større nedslag i utenlandske aksjer enn i norske i denne perioden.

Obligasjoner og sertifikater til virkelig verdi utgjorde ved utgangen av andre kvartal 27 prosent av forvaltningskapitalen (25 prosent ekskl. investeringsvalg). Utenlandsandelen for selskapene totalt var 35 prosent. Obligasjoner holdt til forfall utgjorde 21 prosent for selskapene samlet ved utgangen av andre kvartal.

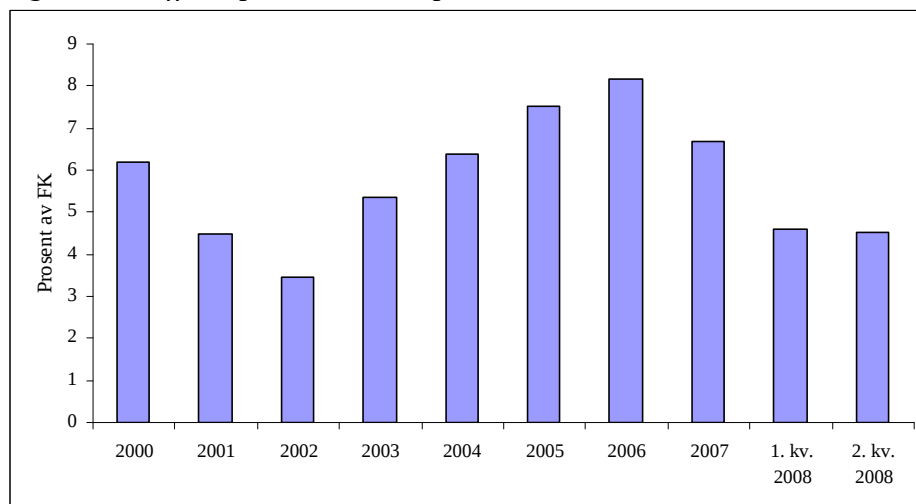
Etter at flere av selskapene skrev opp eiendomsverdiene i 2007 økte eiendom som andel av forvaltningskapitalen med to prosentpoeng i 2007. I første kvartal holdt denne andelen seg stabil mens den ble redusert fra 12,5 til 11,7 i andre kvartal.

Soliditet

Livselskapene hadde ved utgangen av andre kvartal en samlet kapitaldekning på 16 prosent. Samtlige selskaper oppfylte kravet om 8 prosent kapitaldekning.

Bufferkapitalen, bestående av overskytende kjernekapital, tilleggsavsetninger begrenset oppad til årets renteforpliktelse og kursreguleringsfond, var ved utgangen av første halvår 31 mrd. kroner. Dette utgjorde 4,5 prosent av forvaltningskapitalen. Det er i beregningen av bufferkapital trukket ut investeringer i investeringsvalgporteføljen, da selskapene ikke har markedsrisiko knyttet til denne porteføljen. Inkludert investeringsvalgporteføljen utgjorde bufferkapitalen 4,2 prosent av forvaltningskapitalen. Ved utgangen av 2007 var bufferkapitalen på 50 mrd. kroner og 6,7 prosent av total forvaltningskapital.

*Figur 6.2 Bufferkapital i livselskapene 2000 – 2. kv. 2008**

*Tall fra 2007 og tidligere er ikke omarbeidet. I forvaltningskapitalen i andre kvartal 2008 inngår ikke investeringsvalg. Dette er inkludert i 2007-tallene.

I de fleste selskapene ble kursreguleringsfondet tømt i første kvartal og det er heller ikke tilført noe i andre kvartal.

7. PENSJONSKASSER

- Negativ verdijustert avkastning i pensjonskassene i første halvår 2008
- Bufferkapitalen er redusert, nedgangen i bufferkapital er størst i de kommunale pensjonskassene

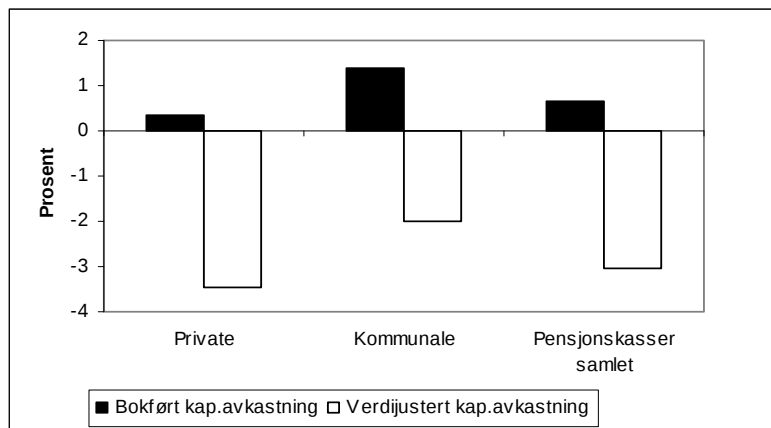
Fra 1. januar 2008 er virksomhetsreglene for forsikringsselskaper og pensjonskasser og årsregnskapsforskriften endret, noe som har ført til store endringer i innhold og presentasjon av regnskapene. De nye virksomhetsreglene vanskeliggjør omarbeiding av regnskapene for tidligere år, og i regnskapsforskriften er det åpnet for fritak fra å utarbeide sammenligningstall for 2007.

Omtalen nedenfor omfatter pensjonskasser som hadde en forvaltningskapital på over 1 mrd. kroner ved utgangen av 2007, som utgjør om lag 80 prosent av samlet forvaltningskapital i pensjonskassene. Utvalget består av 18 private og 15 kommunale pensjonskasser av totalt 116 pensjonskasser. Pensjonskassene i utvalget hadde en forvaltningskapital på 133,0 mrd. kroner per 2. kvartal 2008, hvorav de private og kommunale pensjonskassene hadde en forvaltningskapital på hhv. 95,1 mrd. kroner og 37,9 mrd. kroner.

Kapitalavkastning (kollektivporteføljen)

Pensjonskassenes samlede bokførte kapitalavkastning i kollektivporteføljen var 0,65 prosent i 1. halvår av 2008. Den verdijusterte kapitalavkastningen i kollektivporteføljen var på -3,04 prosent. Den negative verdijusterte avkastningen skyldes en nedgang i finansinntektene som følge av den negative utviklingen i aksjemarkedene det siste halve året. Til sammenligning hadde pensjonskassene en bokført og verdijustert kapitalavkastning på 8,1 og 5,8 prosent i 2007.

Figur 7.1 Kapitalavkastningen i et utvalg pensjonskasser i 1. halvår 2008

De private pensjonskassene i utvalget hadde en bokført kapitalavkastning i kollektivporteføljen på 0,33 prosent, mens den verdijusterte avkastningen var -3,47 prosent. De kommunale pensjonskassene hadde en bokført kapitalavkastning i kollektivporteføljen på 1,37 prosent, mens den verdijusterte kapitalavkastningen var -2,01 prosent. Høyere eksponering i aksjemarkedene har bidratt til at verdijustert kapitalavkastning er lavere i de private pensjonskassene enn i de kommunale pensjonskassene.

Balanse

Kollektivporteføljen utgjorde den største andelen av forvaltningskapitalen med 89,3 prosent. Investeringene i selskapsporteføljen utgjorde 8,4 prosent.

Tabell 7.1: Utvalgte balanseposter i et utvalg pensjonskasser 30.06.2008

Balanse og nøkkeltall	Private		Kommunale		Pensjonskasser samlet	
	Mill kr.	I % av FK	Mill kr.	I % av FK	Mill kr.	I % av FK
Bygninger og andre faste eiendommer	1 028	1,1	1 039	2,7	2 067	1,6
Finansielle eiendeler målt til amortisert kost	4 828	5,1	7 429	19,6	12 257	9,2
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	4 259	4,5	7 276	19,2	11 535	8,7
herav utenlandske	458	0,5	449	1,2	907	0,7
Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi:	80 869	85,0	27 527	72,6	108 396	81,5
herav aksjer og andeler	32 867	34,6	9 151	24,1	42 018	31,6
herav utenlandske	16 957	17,8	4 715	12,4	21 672	16,3
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	44 654	47,0	15 756	41,6	60 410	45,4
herav utenlandske	13 686	14,4	1 089	2,9	14 775	11,1
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	95 103	100,0	37 895	100,0	132 998	100,0
herav investeringer i selskapsporteføljen	8 915	9,4	2 266	6,0	11 181	8,4
herav investeringer i kollektivporteføljen	84 806	89,2	33 950	89,6	118 756	89,3
Kursreguleringsfond	6 772	7,1	992	2,6	7 764	5,8
Tilleggsavsetninger - kollektivporteføljen	3 492	3,7	698	1,8	4 190	3,2
Ansvarlig kapital	7 834	8,2	2 079	5,5	9 913	7,5

Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi utgjorde 81,5 prosent av forvaltningskapitalen, hvorav aksjer og andeler utgjorde 31,6 prosent for pensjonskassene samlet. De private og de kommunale pensjonskassene i utvalget hadde en aksjeandel på hhv. 34,6 prosent og 24,1 prosent per 2. kvartal 2008. Andelen utenlandske aksjer var om lag 51 prosent for både kommunale og private pensjonskasser. Til sammenligning hadde pensjonskassene en aksjeandel på 33 prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av 2007. Aksjeandelen til både de private og kommunale pensjonskassene er høyere enn i livselskapene per 2. kvartal 2008. Andelen utenlandske aksjer er noe høyere i pensjonskassene enn i livselskapene.

Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning målt til virkelig verdi utgjorde 45,4 prosent av forvaltningskapitalen, hvorav utenlandsandelen var 24,5 prosent. For de private og kommunale pensjonskassene var utenlandsandelen på hhv. 30,6 prosent og 6,9 prosent. Utenlandsandelen for disse verdipapirene er en del lavere i pensjonskassene enn i livselskapene.

Finansielle eiendeler målt til amortisert kost utgjorde 9,2 prosent av forvaltningskapitalen, hvor obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning utgjør størst andel med 94,1 prosent. For disse verdipapirene var andelen med utenlandske utstedere 7,9 prosent. Utenlandsandelen var 10,8 prosent for de private pensjonskassene og 6,2 prosent for de kommunale pensjonskassene.

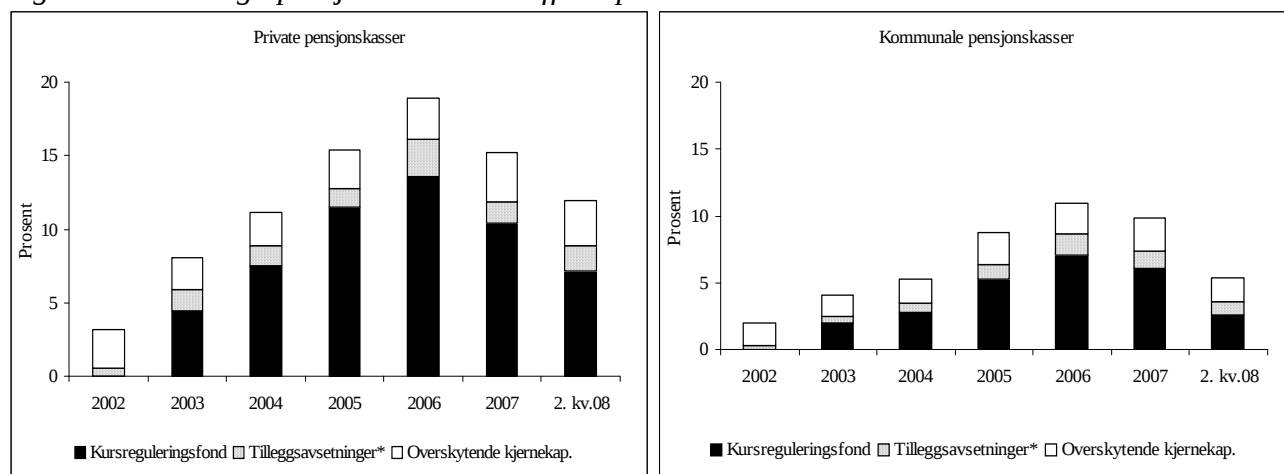
Soliditet

Ved utgangen av 2. kvartal 2008 hadde pensjonskassene i utvalget samlet en kapitaldekning på 13,3 prosent, mot 14,2 prosent per 2. kvartal 2007.

Bufferkapitalen, bestående av overskytende kjernekapital, tilleggsavsetninger begrenset oppad til ett års rentegaranti og kursreguleringsfond, var 13,4 mrd. kroner eller 10,1 prosent av pensjonskassenes forvaltningskapital per 2. kvartal 2008. Sammenlignet med utgangen av 2007 har bufferkapitalen blitt redusert med 5,1 mrd. kroner eller 3,6 prosentpoeng målt som andel av forvaltningskapitalen.

Bufferkapitalen i de private pensjonskassene ble redusert fra 15,2 til 12,0 prosent av forvaltningskapitalen i første halvår. Nivået er imidlertid fremdeles betydelig høyere enn i de kommunale pensjonskassene. Bufferkapitalen til de kommunale pensjonskassene falt fra 9,9 prosent ved utgangen av 2007 til 5,3 prosent av forvaltningskapitalen per 2. kvartal 2008. Til sammenligning utgjorde bufferkapitalen i livselskapene 4,5 prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av 2. kvartal 2008.

Figur 7.2 Utvikling i pensjonskassenes bufferkapital

*Her medregnes tilleggsavsetninger begrenset oppad til årets renteforpliktelse.

8. SKADEFORSIKRINGSSELSKAPER

- Lave finansinntekter har gitt svakere resultater
- Bruk av sikkerhetsavsetningene og noe reduksjon i samlet skadeprosent bidro til økning i teknisk resultat
- Økning i skadeprosent for sjøforsikring, motorvogn, brann/kombinert og yrkesskade i 2007

Utvalget består av 43 forsikringsselskaper. I fremstillingen er selskapene delt inn i ulike grupper. De største konsernene vil bli omtalt i et eget avsnitt. Utenlandske filialer i Norge er ikke inkludert.

Tabell 8.1 og 8.2 viser de ulike forsikringsgruppenes markedsandeler målt i prosent av samlet forfalt bruttopremie og samlet forvaltningskapital. Det store skiftet i markedsandelen mellom konsern og filialer skyldes at Vesta ble filial i 3. kvartal 2007.

Tabell 8.1 Markedsandeler målt etter forfalt bruttopremie

I prosent av samlet bruttopremie	1. halvår 2008	1. halvår 2007
Knyttet til konsern	35	68
Captives	8	5
Øvrige AS'er	9	5
Sjøforsikringsselskaper	3	3
Øvrige gjensidige	1	1
Filialer	44	18

Tabell 8.2 Markedsandeler målt etter forvaltningskapital

I prosent av samlet forvaltningskapital	30.06.2008	30.06.2007
Knyttet til konsern	40	51
Captives	14	14
Øvrige AS'er	7	7
Sjøforsikringsselskaper	3	4
Øvrige gjensidige	2	1
Filialer	34	23

Resultatutvikling i gruppene

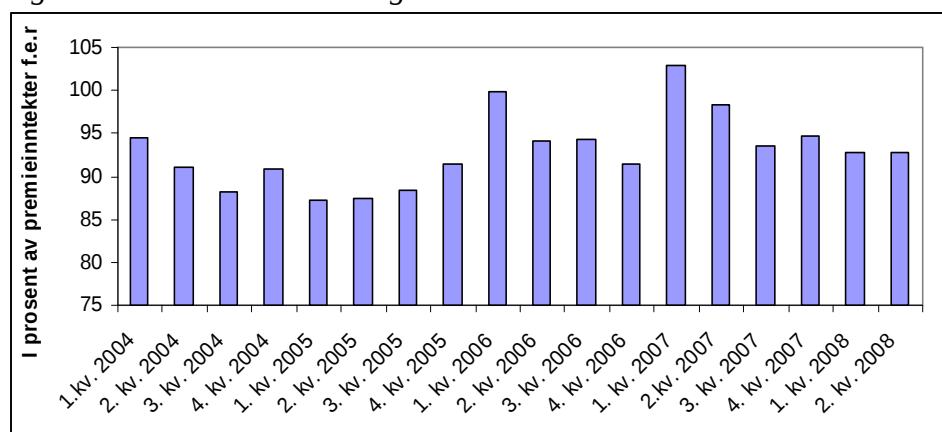
Tabell 8.3 Resultatutvikling i ulike grupper av skadeforsikringsselskaper

		1. halvår 2008	1. halvår 2007
Knyttet til konsern	Teknisk resultat	1 094	585
	Resultat før skattekostnad	314	1 531
Captives	Teknisk resultat	957	-515
	Resultat før skattekostnad	65	15
Øvrige AS'er	Teknisk resultat	150	87
	Resultat før skattekostnad	112	155
Gjensidige sjøforsikrings-selskaper	Teknisk resultat	150	-78
	Resultat før skattekostnad	110	-8
Øvrige gjensidige	Teknisk resultat	69	58
	Resultat før skattekostnad	2	123
Alle selskaper	Teknisk resultat	2 421	137
	Resultat før skattekostnad	603	1 817

Tabell 8.3 viser resultatutviklingen i de ulike gruppene av skadeselskaper. I første halvår 2008 hadde alle gruppene en betydelig bedring i resultat av teknisk regnskap sammenlignet med 1. halvår 2007. For Captives, sjøforsikringsselskapene, konsernene og aksjeselskapene var det økte premieinntekter for egen regning (f.e.r), redusert skadeprosent og mindre til sikkerhetsavsetningene som forklarer økningen i teknisk resultat. Sjøforsikringsselskapene økt teknisk resultat ved å benytte 161,5 mill. kroner av sikkerhetsavsetningene. Denne gruppen sliter med høy skadeprosent. I 1. halvår i år var skadeprosenten 99,8, mot 103,1 i samme periode i fjor. For gruppen øvrige gjensidige har lavere kostnadsprosent og bruk av sikkerhetsavsetningene bidratt til bedret teknisk resultat.

Alle gruppene hadde en sterk nedgang i finansinntektene i 1. halvår 2008 i forhold til 1. halvår i 2007. For aksjeselskapene, øvrige gjensidige og konsernene førte lavere finansinntekter til redusert resultat før skatt. Captives og Sjøforsikringsselskapene hadde så stor økning i teknisk resultat at det mer enn oppveide for lave investeringsinntekter, slik at også resultat før skatt økte i 1. halvår i år, sammenlignet med samme periode i fjor.

Figur 8.1 Kvartalsvis utvikling i combined ratio

Figur 8.1 viser den kvartalsvise utviklingen av combined ratio for alle selskapene samlet. Combined ratio er summen av erstatningskostnader og andre driftskostnader f.e.r. i prosent av premieinntekter f.e.r. Combined ratio gir et mål på lønnsomheten av den forsikringsrelaterte virksomheten. Figuren viser store sesongvariasjoner. I 1. kvartal er nivået ofte høyt bl.a. på grunn av flere skader i vintervær. I en lengre periode har det vært en stigende trend i combined ratio der combined ratio i det aktuelle kvartalet har vært høyere enn i tilsvarende kvartal året før. Dette er ikke tilfelle i 2008. I både 1. og 2. kvartal var combined ratio lavere enn i alle kvartalene i 2007. I 2. kvartal var samlet combined ratio 92,7, det er 5,7 prosentpoeng lavere enn i 2. kvartal i fjor. Spesielt lav combined ratio for captives bidrar til å trekke ned samlet combined ratio.

Tabell 8.4 viser hvordan combined ratio fordeler seg i de ulike gruppene. Captives har en stor reduksjon på 49,3 prosentpoeng sammenlignet med 1. halvår 2007, og bidrar sterkt til reduksjon av samlet combined ratio. Endringene i denne gruppens combined ratio sier mer om variasjon i hvordan regnskapet føres, enn om faktiske endringer i nivået på premieinntekter og skadeutbetalinger. I gruppen knyttet til konsern har combined ratio sunket med 4,2 prosentpoeng, og for de øvrige gruppene har combined ratio steget noe.

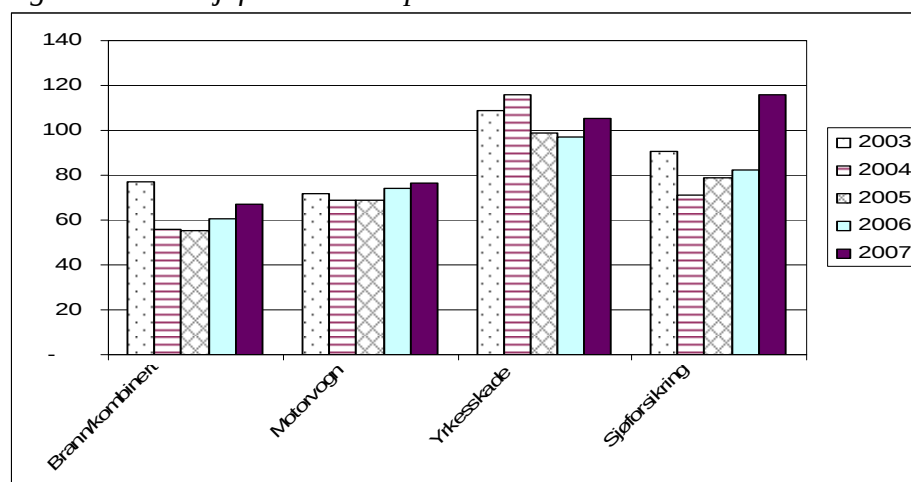
Tabell 8.4 Combined ratio i ulike grupper

(Tall i prosent)	Knyttet til konsern	Captives	Øvrige AS'er	Sjøforsikr.-selskaper	Øvrige gjensidige	Alle
1. halvår 2008	95,5	40,1	98,4	124,3	91,7	92,7
1. halvår 2007	99,7	89,4	94,4	123,8	88,2	99,5

12 av 43 skadeforsikringsselskaper hadde negativt resultat før skatt i 1. halvår 2008. Det er en betydelig bedring fra 1. kvartal da 26 av 44 selskaper hadde negativt resultat før skatt. Urolig finansmarked kan forklare de kvartalsvise svingningene i resultatet.

I samarbeid med Statistisk sentralbyrå innhenter Kredittilsynet på årlig basis bransjefordelte resultater for skadeforsikringsselskapene. Figur 8.2 viser de siste årenes utvikling i skadeprosent (erstatningskostnader f.e.r. i prosent av premieinntekter f.e.r.) for de viktigste bransjene: brannforsikringer/kombinerte forsikringer, motorvognforsikringer, yrkesskadeforsikringer og sjøforsikringer. Figuren illustrer nivåforskjeller i skadeprosent for de ulike bransjene, der yrkesskade tradisjonelt har det høyeste nivået, etterfulgt av sjøforsikring. Alle bransjene har hatt en økning i skadeprosenten det siste året. Sjøforsikring utmerker seg spesielt med en skadeprosent på 116, etter økning på 34 prosentpoeng fra 2006 til 2007. Sjøforsikringsselskapene forklarer økt skadeprosent med økt verdi og pris på skader, samt økt skadefrekvens både innenlands og utenlands. Et selskap skriver i årsmeldingen at de i de siste årene har hatt 3,2 storskader i gjennomsnitt, mens de i 2007 ble rammet av hele 19 storskader. Et annet selskap hadde store erstatningsutbetalinger i forbindelse med "Bourbon Dolphin"-ulykken. For de øvrige bransjene har skadeprosenten økt mer moderat, med mellom 2 og 8 prosentpoeng. I de foregående årene har yrkesskade vist en fallende tendens som ble brutt i 2007. For de andre bransjene har skadeprosenten vært stigende i flere år. Tallene for 1. halvår i år kan imidlertid indikere noe lavere skadeprosent igjen.

Figur 8.2 Bransjefordelt skadeprosent

Resultatutvikling for selskapene samlet

I fremstillingen av resultat- og balanseutviklingen for skadeforsikringsselskapene samlet er captives holdt utenom som følge av svært store variasjoner i resultatene fra år til år.

Tabell 8.5 Samlet resultatutvikling for alle skadeforsikringsselskaper utenom Captives

Tall i mill. kr og prosent av premie f.e.r	1. halvår 2008	% av premie	1. halvår 2007	% av premie
Premieinntekter f.e.r.	10 730		10 292	
Allokert investeringsavkastning	972	9	1 046	10
Andre forsikringsrelaterte inntekter (inkl. premierabatter og gevinster)	77	1	39	0
Erstatningskostnader f.e.r.	8 234	77	8 237	80
Forsikringsrelaterte driftskostnader f.e.r.	2 205	21	2 082	20
Endring i sikkerhetsavsetning mv.	-131	-1	408	4
Resultat av teknisk regnskap	1 464	14	652	6
Netto inntekter av finansielle eiendeler	41	0	2 195	21
Allokert investeringsavkastning	972	9	1 046	10
Andre inntekter/kostnader	5	0	1	0
Resultat før skattekostnad	538	5	1 801	18

I 1. halvår 2008 hadde skadeforsikringsselskapene et samlet teknisk resultat på 1 464 mill. kroner, mot 652 mill. kroner i 1. halvår 2007. Det var først og fremst redusert skadeprocent og bruk av sikkerhetsavsetningene som bidro til resultatøkningen. En liten økning i kostnadsprosenten og noe lavere allokert investeringsavkastning bidro negativt. Til tross for vekst i teknisk resultat, førte en sterk reduksjon i finansinntekter til at resultat før skatt sank med 70 prosent, fra 1 801 mill. kroner i 1. halvår 2007 til 538 mill. kroner i 1. halvår 2008. Netto inntekter fra finansielle eiendeler sank fra 2 195 mill. kroner til 41 mill. kroner i samme periode. Isolert var finansinntektene høyere i 2. kvartal enn i 1. kvartal. I 1. kvartal hadde selskapene samlet 446 mill. kroner i netto kurstap på investeringer.

Balanseutvikling i alle selskapene

Tabell 8.6 Samlet balanseutvikling for alle skadeforsikringsselskaper utenom captives

Tall i mill. kr og prosent av forvaltningskapital	30.06.2008	% av FK	30.06.2007	% av FK
Bygninger og faste eiendommer	2 645	3	3 389	4
Investeringer som holdes til forfall	10 900	13	1 438	2
Aksjer og andeler	7 761	9	16 715	21
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	24 063	29	27 280	35
Utlån	1 658	2	2 042	3
Ansvarlig kapital	16 200	20	16 536	21
Forsikringstekniske avsetninger	44 099	54	42 500	54
Forvaltningskapital	81 863		78 430	

Samlet hadde skadeforsikringsselskapene³ en forvaltningskapital på 81,9 mrd. kroner ved utgangen av 1. halvår 2008, det er en økning på 4,4 prosent siste år. Investeringer som holdes til forfall utgjorde 13 prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av 2. kvartal 2008, mot 2 prosent ett år tidligere. Aksjer og andeler utgjorde 9 prosent av forvaltningskapitalen ved utgangen av 2. kvartal, mot 21 prosent ett år tidligere. Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning utgjorde 29 prosent av forvaltningskapitalen, mot 35 prosent på samme tid i året før. Bygninger og faste eiendommer, samt utlån har holdt seg relativt stabilt som andel av forvaltningskapitalen.

³ Utenom Captives